

⁹ Česká televize, 6. 2. 2015.

¹⁰ Podrobné informace o průběhu jednání o TTIP – BussinesInfo.cz. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/transatlanticka-dohoda-o-obchodu-a-investicich-mez-eu-a-usa-ttip-41079.html#!&chapter=11.

¹¹ *Koncepce zahraniční politiky ČR*, op. cit.

¹² *Transatlantická dohoda o obchodu a investicích mezi EU a USA (TTIP)*. Kapitola 1: Jak šel čas s TTIP. BussinesInfo.cz, 16. 7. 2016. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/transatlanticka-dohoda-o-obchodu-a-investicich-mez-eu-a-usa-ttip-41079.html#!&chapter=11.

¹³ MZV ČR. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/severni_amerika/usa/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html.

¹⁴ Kompletní seznam podpořených projektů dostupný on-line: cz.usembassy.gov/cs/education-culture-cs/granty-velvyslanectvi-usa/.

¹⁵ Česká televize, 31. 8. 2015.

¹⁶ Více informací o festivalu a jeho dalších ročnících on-line: www.mutualinspirations.org/.

Kapitola 8

Rusko v české zahraniční politice

Lukáš Tichý a Nikita Odintsov

RUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Česká zahraniční politika ve vztahu k Ruské federaci (RF) byla v roce 2015, stejně jako o rok předtím v roce 2014, nadále ovlivněna napjatou geopolitickou situací mezi Ruskou federací a západními státy a nevyřešeným konfliktem na Ukrajině. Po eskalaci bojů na počátku roku 2015 došlo 12. února v Minsku k uzavření nových dohod, které měly doplnit minský protokol ze září roku 2014. Tyto dohody představovaly plán, jenž měl ke konci roku 2015 vést k vyřešení ozbrojeného konfliktu na východě země. Nicméně ke konci roku 2015 byl pokrok minimální. Sankce uvalené na Rusko, jejichž osud je pevně spojen s plněním dohod, byly tak prodlouženy, což ovšem v České republice nevyvolávalo takové debaty, jak tomu bylo v předcházejícím roce.

Vzhledem k tomuto kontextu lze českou politiku vůči Ruské federaci rozdělit na tři roviny: (1) politicko-bezpečnostní, (2) ekonomickou a (3) domácí. První rovina vychází ze závazků členství ČR v NATO a EU, kde je hlavní prioritou udržet image ČR coby spolehlivého partnera. Vláda přijala politiku, která je vytvářena na úrovni Evropské unie. Dochází tedy vesměs k *adaptaci na vnější politiku*. K *proaktivní zahraniční politice* příliš nedochází s výjimkou aktivit či spíše prohlášení prezidenta Miloše Zemana, jenž za to doma často sklízí kritiku. V této rovině došlo i k přijetí klíčových strategických dokumentů: *Bezpečnostní strategie ČR*, *Koncepce zahraniční politiky ČR*, *Dlouhodobého výhledu pro obranu 2030* a *Koncepce výstavby armády ČR 2025*.

Ve druhé rovině se Česká republika snaží aktivně hájit a prosazovat své ekonomické zájmy v Rusku. Hlavním aktérem je Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) spolu s ministrem Janem Mládkem (ČSSD). Zde je patrná snaha tuto aktivitu *depolitizovat* a převést z nejvyšší politické úrovně na úroveň spolupráce mezi ruskými a českými regiony a zájmovými sdruženími. V této rovině proto můžeme vysledovat *proaktivní politiku* v rámci ekonomické diplomacie se snahou zachovat obchodní spolupráci s Ruskem a minimalizovat ztráty spojené se sankcemi a hospodářskými problémy v Rusku.

Třetí rovina domácí politiky je poměrně *politizována a polarizována* a je do značné míry ovlivněna vnitropolitickým soutěžením a ideovou základnou politických stran. Další faktory, které ovlivňují tuto rovinu, zahrnují historické zkušenosti, jež se pak promítají do vnitropolitické debaty (ať už oportunisticky, nebo upřímně). V zásadě dochází ke střetu dvou stanovisek. Buď je Rusko vnímáno coby hrozba dosavadnímu mezinárodnímu řádu, anebo konflikt kolem Ukrajiny je prezentován jako regionální problém, který je nutné vyřešit a vrátit se zpět ke spolupráci. Mezi těmito protichůdnými stanovisky věcná debata fakticky neprobíhá a je patrná vysoká míra polarizace. Ta je spojena nejenom s rozdílnou interpretací politiky Ruské federace, ale i pluralitním politickým systémem, dlouhotrvajícím problémem koordinace politiky mezi ústavními činiteli (obzvláště mezi vládou a prezidentem) a určitou úrovní politické kultury politických stran, pro kterou jsou běžné osobní verbální útoky (alespoň na úrovni veřejné politiky). Navzdory domácí polarizaci se však vláda ČR poměrně úspěšně snažila udržet jednotnou pozici a provádět spíše pragmatickou politiku jak v první rovině, tak i ve druhé.

Zahraničněpolitické jednání České republiky se tak pohybuje mezi *reaktivní adaptací na vnější podněty* v první rovině a *proaktivní strategií* udržet ekonomickou spolupráci s Ruskem ve druhé rovině. V roce 2015 v souvislosti s přijímáním sankčních opatření tyto dvě roviny přišly do výrazného rozporu, kdy ČR podpořila schválení sankčního balíčku. Přitom snaha předsedy vlády Bohumila Sobotky (ČSSD) omezit případný dopad sankcí na české hospodářství byla ve třetí domácí rovině přijata s odporem nejen pravicovou opozicí, ale i koaliční KDU-ČSL. Podle nich se tak jednalo o známku nedostatečné solidarity se západními spojenci a s Ukrajinou. Z tohoto důvodu přesun otázky sankcí na úroveň EU přispělo k částečné depolitizaci tohoto tématu.¹

Naproti tomu veřejná debata jak na stránkách tisku, tak i v parlamentu zůstává velice politizována a dochází i k sekuritizaci, a to nejen ruské politiky, ale i držitelů opačných názorů v České republice. Skutečnost, že odpůrci západní politiky vůči Rusku jsou buď ovlivněni ruskou propagandou, nebo jsou sami součástí této propagandy, je poměrně častým argumentem ve veřejném diskurzu. Stejně tak i dochází k obviňování z šíření západní propagandy i opačnou stranou.

RUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Na počátku roku 2015 eskalovaly boje na Donbase, za které bylo obviněno Rusko. V této souvislosti Ministerstvo zahraničních věcí ČR vydalo prohlášení, ve kterém vyžadovalo Rusko, „*aby uplatnilo svůj vliv na separatisty, ukončilo jejich finanční, politickou a vojenskou pomoc a podpořilo implementaci dohod z Minsku k diplomatickému řešení krize*“.² Podle ministra Lubomíra Zaorálka (ČSSD) „*Rusko má zájem vytvořit na východní Ukrajině zamrzlý konflikt a podle všeho o naplňování dohod z Minsku [z roku 2014] nestojí*“.³ L. Zaorálek, který vystupuje z poněkud ostřejších pozic než ministerský předseda (ale mírněji než ministr obrany Martin Stropnický), varoval, že je nutné se připravit na „*období nespolečnické*“ mezi EU a Ruskem. Zároveň však při-

pustil, že existují oblasti, kde je nutné dosáhnout vzájemné kooperace EU a Ruska, byť v omezeném formátu. Jedná se tak hlavně o konflikt v Sýrii, boj proti Islámskému státu, řešení iránského jaderného programu a o přípravu klimatické konference v Paříži. Vyslovil se rovněž i za pokračování kulturních a vědeckých kontaktů a odmítl snahu izolovat Rusko.⁴ Spolu s tím jsou však podle něj sankce účinné, což se projevuje na stavu ruské ekonomiky. Cílem sankcí není „*ponížit Rusko nebo dostat tamní ekonomiku na kolena. Smysl je dát najevo nesouhlas s ruskými kroky na Ukrajině*“.⁵

Po tvrdých bojích a částečné ztrátě pozic ukrajinskou armádou byla v noci z 11. na 12. 2. 2015 uzavřena druhá minská dohoda, která nakonec vedla k zastavení bojů a vymezila postup pro politické „*uregulování*“ konfliktu. Záhy však vystoupila na povrch problematika jejich interpretace – tedy na kom leží největší tíha odpovědnosti za jejich implementaci. To se projevilo i v prohlášeních ústavních činitelů, ze kterých jasně vplynulo, že i v ČR není jednotná pozice ohledně interpretaci podepsaných dohod. Postoj premiéra Sobotky dlouhodobě spočívá v tom, že je nutné, aby dohody plnily obě strany konfliktu – tedy Rusko a Ukrajina.⁶ Jejich krach podle Sobotky povede k „*eskalaci násilí, spirále dalších hospodářských problémů, sankcí*“.⁷ Podle prezidenta Zemana dohody mají plnit „*nejen strany konfliktu, ale také EU a Rusko jako strany, které se zúčastnily jednání*“.⁸ Velkou zodpovědnost za úspěch realizace minských dohod kladl na ukrajinské vedení, a to na prezidenta Petro Porošenka a tehdejšího premiéra Arsenije Jaceňuka. Obzvláště A. Jaceňuk podle něj dostatečně neusiloval o mírové ukončení konfliktu.⁸ Toho ostatně již na začátku ledna 2015 označil za „*premiéra války*“, zatímco o prezidentovi Porošenkovi mluvil jako o „*člověku míru*“, který může konflikt ukončit. Naopak ministr zahraničních věcí Zaorálek byl skeptický k ochotě plnit minské dohody ze strany Ruské federace a upozorňoval na to, že Rusko dohody již v minulosti porušovalo.⁹

V druhé polovině února se uskutečnila koordinační schůzka mezi prezidentem, předsedy obou komor Parlamentu, vlády a ministry zahraničních věcí a obrany.¹⁰ Tato schůzka měla vyřešit problém koordinaci zahraniční politiky mezi ústavními činiteli, které vyplynuly v roce 2014 obzvláště v souvislosti s vystupováním prezidenta Zemana. Nicméně jak zkoumaný rok ukázal, zdaleka nebyly problémy koordinace vyřešeny (viz další sekce).

V otázce rusko-ukrajinského konfliktu probíhala na domácí politické půdě debata ohledně dodávek zbraní na Ukrajinu. Vláda v tomto ohledu vystupovala jednotně a dodávky kvůli hrozbě eskalace odmítala.¹¹ Naopak představitelé opoziční TOP 09 takový přístup zpochybňovali a podporovali dodávky zbraní pro posílení ukrajinské obranyschopnosti.¹²

Další událostí, na kterou musela Česká republika reagovat, byla vražda ruského opozičního představitele Borise Němcova v únoru 2015. Jak B. Sobotka, tak i L. Zaorálek vraždu odsoudili. L. Zaorálek se však vyjádřil skepticky ohledně perspektiv dopadení viníků.¹³ Dále na začátku 2015 bylo založeno Centrum pro občanskou společnost, které má podporovat aktivisty ze zemí bývalého Sovětského svazu. Jak píše *Lidové noviny*: „*Jedná se o dlouhodobě připravovaný projekt americké a české vlády, který bude udělovat granty neziskovým organizacím a občanským iniciativám, pořádat semináře a organizovat stipendijní pobyty pro demokraty z východní Evropy, Ruska a Střední*

Asie.¹⁴ Proti tomuto projektu se neohradila ani KSČM, podle které je Centrum, pokud jej nebude platit česká strana, nezajímá (na financování se však ČR bude podílet).¹⁵

Premiér se jak v roce 2014, tak i v roce 2015 snažil vyhnout sekuritizačnímu diskurzu. Navzdory tomu se však vůči Rusku velmi ostře vyhradil na konci března u příležitosti průjezdu amerického konvoje. B. Sobotka přirovnal ruskou hrozbu k hrozbě islámských radikálů a diskurzivně tyto obě hrozby spojil s osudem Československa ve třicátých letech: „*V době, kdy bezpečnostní rovnováhu v Evropě a jejím okolí narušují aktivity Islámského státu na jedné straně a nevypočitatelné chování Putinovy vlády v Rusku na straně druhé, dramaticky roste význam spolehlivě zajištěné národní bezpečnosti [...] nesmíme zůstat a nezůstaneme sami, jako v roce 1938.*“¹⁶ Později u příležitosti výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy s předsedou Senátu Milanem Štěchem také spojil obsazení Krymu s okupací Československa v roce 1968.¹⁷ O tom, že RF nabourává „*podstatu bezpečnostní architektury v Evropě*“,¹⁸ mluvil předseda vlády několikrát, rovněž ale zdůrazňoval, že nelze propadat „*protiruské hysterii*“.¹⁹

Jednou z dalších událostí, která politizovala českou debatu o Rusku, byl průjezd ruských motorkářů z klubu Noční vlci, již mají blízko prezidentu Vladimíru Putinovi; jízda měla připomenout vítězství nad nacistickým Německem. Jak L. Zaorálek, tak B. Sobotka se vyjádřili, že se jedná o provokaci.²⁰ Prezident naopak situaci bagatelizoval. Stát se dokonce podle *Lidových novin* snažil najít způsoby, „*jak co nejvíce otřávit jízdu*“ motorkářského gangu.²¹ Mělo se tak hlavně jednat o vysoký počet policejních kontrol (převoz zbraní, drog či jízda pod vlivem alkoholu).

Hlavní téma, které rozdělovalo českou politickou scénu, se týkalo prezidentské návštěvy Moskvy k výročí porážky nacistického Německa 9. 5. 2015. Obecně tak jako v předcházejícím roce byl prezident M. Zeman často kritizován za své kroky a špatnou koordinaci s vládou v otázkách, které se ovšem týkaly nejen Ruské federace. Nicméně ministr zahraničních věcí L. Zaorálek se obzvláště ve svém rozhovoru pro ruská média snažil zdůraznit, že i navzdory rozdílným prohlášení prezidenta a vlády, „*celkově mezi ústavními činiteli existuje konsensus a v jakékoli konkrétní situaci všichni postupujeme jednotně*“.²² Ministr v průběhu roku několikrát zopakoval, že navzdory podepsanému příměří RF nadále posílá na východ Ukrajiny těžké zbraně a vojáky.

Jedním z bodů napětí mezi Ruskem a Českou republikou byl ruský sankční seznam evropských politiků, kam se dostaly i čtyři osoby z ČR, které podporovaly „převrat na Ukrajině“. Šlo o Karla Schwarzenberga, Jaromíra Štětinu, Marka Ženíška a Štefana Füleho. Přibližně v tutéž dobu došlo k odvysílání pořadu v ruské televizi, který ospravedlňoval invazi do Československa v roce 1968. Kvůli těmto dvěma případům došlo k předvolání ruského velvyslance Sergeje Kiseleva na MZV ČR.²³ Dále byla česká politická reprezentace často kritizována i za poměrně pozdní ratifikaci asociační dohody s Ukrajinou. Její schvalování v Poslanecké sněmovně se protáhlo do nočních hodin 18. 9. 2015 a vedla se poměrně ostrá debata. Prezident nakonec dohodu podepsal až v listopadu a poznamenal, že se nejedná o garanci vstupu Ukrajiny do EU.

Otázka sankcí zdaleka tak nerezonovala, jak to bylo v předcházejícím roce. Budoucnost sankcí je těsně spojena s realizací dohod z Minsku a je přenesena na úroveň EU. Na této úrovni rovněž docházelo i k jejich postupnému prodlužování, vzhledem k neplnění minských dohod. Tento svým způsobem „outsourcing“ umožnil vládě

částečně depolitizovat tuto otázku. Nicméně ještě začátkem ledna 2015 se v ruských médiích spekulovalo, že Česká republika je jednou ze zemí podporujících zrušení sankcí, což český premiér odmítl. O dva týdny později se ale Sobotka spolu se slovenským premiérem Robertem Ficem a rakouským kancléřem Wernerem Faymannem setkal ve Slavkově u Brna, kde R. Fico a W. Faymann vystoupili proti zostřování sankcí vůči Ruské federaci.²⁴

V politicko-bezpečnostní rovině byl pak rok 2015 důležitý v tom ohledu, že byly přijaty strategické dokumenty, které měly definovat zahraniční a bezpečnostní politiku státu. V nich byly odraženy i výzvy spojené s politikou RF. V ekonomické rovině hlavní aktivitu vyvíjelo MPO v čele s ministrem Mládkem, jež se snažilo minimalizovat ztráty vzniklé v souvislosti se sankcemi a hospodářskou krizí v Rusku. Jak bude níže blíže přiblíženo, ze strany vlády byly patrně snahy otázku ekonomické kooperace s Ruskem depolitizovat, a proto hlavní důraz byl kladen na spolupráci mezi regiony a zájmovými sdruženími.

Česká zahraniční politika vůči Rusku tak spíše reagovala na vnější podněty a přijímala rozhodnutí vytvářené na úrovni EU a NATO v politicko-bezpečnostní rovině. To ji umožnilo depolitizovat a aktivně provádět praktickou politiku na hospodářské úrovni v rámci tzv. ekonomické diplomacie.

Hospodářské a obchodní vztahy

V roce 2015 pokračovala negativní tendence obchodních vztahů mezi Ruskou federací a Českou republikou. Kromě sankcí byly hlavní příčinou problémy s ruskou ekonomikou. Hrubý domácí produkt Ruska se v roce 2015 snížil o 3,7 % (v roce 2014 ještě ukázal nepatrný růst o 0,7 %).²⁵ Hlavní příčinou byl propad cen ropy. Ztráty spojené se sankcemi se podle ruského náměstka ministra pro ekonomický rozvoj Alexeje Ličačeva v roce 2015 pohybovaly kolem 25 mld. EUR.²⁶

Podle MPO se podíl Ruska na českém exportu dostal v roce 2014 pod dlouhodobě dosahovanou 3 % a v roce 2015 poklesl na 2,0 %.²⁷ S ekonomickými problémy se potýká i většina ostatních zemí Společenství nezávislých států (SNS), kam se v roce 2015 objem českého exportu snížil o 29,1 % na 111,9 mld. Kč. Objem exportu pouze do Ruska se snížil o 30,8 % na 78,3 mld. Kč.²⁸ Pro kompenzaci ztrát exportu do Ruska bylo v roce 2015 posíláno sedm Zastupitelských úřadů a tři Zahraniční kanceláře CzechTrade. Avšak i navzdory prudkému propadu vývozu do Ruské federace a zemí SNS celkově se rok 2015 „vyznamenal“ největším objemem exportu v historii České republiky.²⁹

V důsledku sankcí se podle odhadů Svazu průmyslu a dopravy mohly české firmy utrpět ztráty v řadách desítek miliard korun. V dlouhodobém horizontu to pak mohou být až stovky miliard korun.³⁰ K třetímu čtvrtletí 2015 v důsledku propadu exportu české firmy ztratily asi 22 mld. Kč. Nejvíce byly zasaženy společnosti podnikající v oblasti strojírenství, jejichž produkty lze nahradit domácí ruskou výrobou nebo levnějším dovozem z Asie. Pro třetinu firem, které utrpěly ztráty, je ruský trh nenahraditelný. To i vysvětluje výsledek ankety, kterou provedl mezi svými členy Svaz průmyslu a dopravy, kdy asi dvě třetiny dotázaných zástupců firem vystupuje za zrušení sankcí vůči Rusku.³¹

Ministerstvo průmyslu a obchodu se aktivně snažilo řešit problémy s negativní dynamikou vzájemného obchodu. Během roku 2015 podporovalo a samo organizovalo řadu podnikatelských misí do Ruska, ale rovněž i na Ukrajinu, do Ázerbájdžánu a Kazachstánu. Došlo k zintenzivnění činností Smíšených a mezivládních komisí a pracovních skupin se zeměmi SNS a perspektivními regiony Ruska.³² Právě spolupráce na úrovni regionů se stala jedním z klíčových směrů politiky MPO ve vztahu vůči Rusku. Takováto forma spolupráce nabízí možnost depolitizace vzájemných obchodních vztahů a umožňuje minimalizovat negativní dopad geopolitického konfliktu kolem Ukrajiny.

V tomto ohledu CzechTrade připravil „koncept regionálních aktivit na ruském trhu“. Tato činnost byla koordinována s českým velvyslanectvím v Moskvě a regionálními generálními konzuláty. V roce 2015 došlo k jasné formulaci strategie mezi-regionální spolupráce (na úrovni samospráv a administrací), která by se měla dále naplno realizovat v roce 2016. Mezi vybrané ruské regiony, kam směřovala aktivita CzechTrade, patří Sverdlovská oblast, Samarská oblast a Krasnojarský kraj. V nich proběhly prezentace firem převážně z odvětví strojírenství a energetiky.³³ Mezi aktivní české protějšky patří kraje Moravskoslezský, Zlínský, Jihomoravský, Jihočeský a Hlavní město Praha.

Další strategie, která se vykrystalizovala v průběhu roku 2015, je vytváření partnerství v oblasti ruského státního programu substituce importu. O obchodních příležitostech s ním spojených mluvil i ministr průmyslu a obchodu Mládek na Business dnu Ruska v Brně.³⁴ České firmy se tak snaží získávat zakázky na výstavbu velkých průmyslových celků v Rusku, při kterých bude docházet k přesunu technologií a know-how. Má se mj. jednat i o vytváření společných podniků, které by pak mohly exportovat i do jiných členských států Eurasijské ekonomické unie a dalších třetích zemí. V tomto ohledu propad ruské měny může posloužit coby konkurenční výhoda (nadále však zůstává problém volatilita rublu, která komplikuje dlouhodobé plánování).

Mezi příklad úspěšného společného česko-ruského podniku lze např. zařadit MTE KOVOSVIT MAS v Azově (Rostovská oblast), který byl založen v roce 2013 a zaměřuje se na výrobu vysoce technologických obráběcích strojů.³⁵ Dalším podobným podnikem je GRS Ural v Sverdlovské oblasti, jehož spoluvlastníky jsou česká společnost TOS Varnsdorf a ruská firma KR Group soustřeďující se na výrobu vysoce technologických kovoobráběcích strojů.

Synergie rozvoje regionální spolupráce a orientace na programy substituce dovozu má být docílena vytvářením Společných pracovních skupin, které poskytují českým firmám podporu na regionální úrovni a jsou zastřešeny MPO.³⁶ Poměrně intenzivní spolupráce probíhala i s Baškirií, Kalužskou, Leningradskou a Sverdlovskou oblastí, Moskvou a Tatarstánem.³⁷ Právě Tatarstán patří mezi významné partnery, kde se realizuje řada projektů v oborech letectví, farmaceutiky, energetiky a strojírenství. Ale „pokus ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka prosadit v kabinetu zintenzivnění komunikace s ruskými politiky a úředníky podle informací LN neprošel přes premiéra Bohuslava Sobotku“.³⁸ Může to tak svědčit o neochotě politizovat zahraniční obchod s Ruskem a o snaze pracovat spíše na nižší politické úrovni.

Mezi další aktivní subjekty na poli hospodářských vztahů České republiky a Ruska patří Komora SNS, která podporuje český byznys v podnikání v Rusku a dalších členech SNS. Ta aktivně prosazuje zrušení sankcí a podílela se na organizaci veletrhů či konferencí (např. Business den Ruské federace na Mezinárodním strojírenském veletrhu v Brně, kterého se zúčastnili i zástupci Ruska a Česka včetně ministra průmyslu a obchodu Mládka).³⁷ Dalším aktérem je Rusko-česká smíšená obchodní komora, která začala působit v roce 2014 za účelem podpory ekonomických vztahů.

Každopádně podle předsedy Komory pro hospodářské styky s SNS Františka Masopusta i přes veškerou snahu udržet trh po uvalení sankcí počet uzavřených kontraktů dramaticky klesl. Podle Hospodářské komory mnohem větší problém než sankce představují vnitřní ekonomické potíže Ruska, ale i narušená důvěra. Současně však, co se důvěry týče, tak se v Ruské federaci často oceňuje role prezidenta Zemana coby spojovacího prvku Ruska a České republiky.⁴⁰

Podle *Hospodářských novin* se v roce 2015 některým českým firmám v Rusku poměrně dařilo. Mezi tyto firmy patří společnost Hamé nebo Škoda Transportation, která získala zakázku na osm souprav pro petrohradské metro. Problémy však má skupina PPF Petra Kellnera. Její Home Credit Finance Bank se dostal do velké ztráty. Současně však její RAV Agro-pro, která obhospodařuje přes 100 tisíc hektarů půdy, v důsledku ruských zemědělských sankcí může dokonce vydělat. Škoda Auto se pak potýká s problémy s výrobou vozidel v RF kvůli zdražení dovážených dílů, což je spojeno i s klesající kupní silou ruských zákazníků.⁴¹

Kromě hospodářského propadu a sankcí v roce 2015 ČR musela řešit neúspěšnou investici do elektrárny Poljarnaja za 9 mld. Kč, kterou stavěla firma PSG International a jejíž stavba byla přerušena. Úvěr na financování projektu pojištěného EGAP v objemu 6,8 mld. Kč, poskytla Česká exportní banka. Projekt se nepohnul i přes jednání prezidenta Zemana se svým ruským protějškem v Moskvě v květnu 2015.⁴² EGAP přitom v roce 2015 prodělala 5,45 mld. Kč, za čímž převážně stojí neúspěšné obchody právě v Rusku a na Ukrajině. Kromě elektrárny Poljarnaja mezi nevydařené projekty patří mrakodrap v Kazani a problém s platbami ruské vagonky UralVagonZavod.⁴³

V portfoliu České exportní banky největší podíl i nadále zůstává Rusku (32,26 %) a v roce 2015 zde ČEB podpořila několik projektů. Pro EGAP ruské projekty představují asi 30 % portfolia, což je podstatný pokles z předešlých 50 %.⁴⁴ Platební schopnost ruských firem se celkově zhoršila v důsledku omezeného přístupu k financování v cizí měně.⁴⁵ Celkový objem úvěrů pojištěných v Rusku EGAP přesahuje 44 mld. Kč. V roce 2015 EGAP pojistila export do Ruska na téměř 5 mld. Kč, z toho téměř 3 mld. Kč připadlo na projekt firmy Chemoproject Nitrogen, jež má modernizovat chemičku na výrobu hnojiv ruské společnosti PhosAgro v Čerepovci ve Vologdské oblasti, kde je Chemoproject aktivní již delší dobu.

Mezitím se i dovoz z Ruska do České republiky snížil o 18,6 % (meziroční pokles o 24 mld. Kč). Může za to samozřejmě v první řadě propad cen surovin, které představují hlavní exportní artikl Ruska. Nicméně snížila se i celková poptávka po ruských komoditách. Vzhledem k mnohem většímu propadu exportu do Ruska (meziroční pokles o 30,8 %, neboli 34 mld. Kč) saldo obchodní bilance je nadále záporné (-27 mld. Kč v roce 2015 v porovnání s -16 mld. Kč. v roce 2014). Celkový obrat ob-

chodu s Ruskem se tak snížil o 58 mld. Kč (neboli o 24,2 %).⁴⁶ V roce 2015 tak pokračovaly negativní tendence z předchozího roku, kdy v roce 2014 obrat poklesl o 14,6 % v porovnání s rokem 2013.

Co se týče ruských potravinářských sankcí, tak celková ztráta, pokud se zohlední „nerealizovaný vývoz a zastavení rostoucího trendu vývozu z ČR do Ruské federace“, se může pohybovat dle ministerstva zemědělství v rozmezí 300–350 mil. Kč. Nejvýrazněji sankce dopadly na sektor mléčných výrobků.⁴⁷

Ruská ekonomická krize se dotkla i turistického sektoru. Počet ruských turistů klesl v porovnání s rokem 2013 téměř o polovinu (435 tisíc oproti 803 tisícům.). Propad vůči roku 2014 představuje téměř 260 tisíc osob. České aerolinie musely po skončení vánočních a novoročních svátků na přelomu 2014 a 2015 v průběhu roku snížit počet pravidelných linek do Ruska.⁴⁸ Navzdory tomu však celkový počet turistů v České republice vzrostl o 1,5 mil., kdy ČR navštívilo přes 8,5 mil. osob (údaje vyjadřují počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních).⁴⁹

Nová konceptualizace české zahraniční a bezpečnostní politiky

Z pohledu formulace české zahraniční a bezpečnostní politiky byl rok 2015 důležitý v tom ohledu, že vláda České republiky přijala nové koncepční dokumenty. Jejich formulaci přirozeně zásadním způsobem ovlivnila geopolitická situace kolem Ruské federace a Ukrajiny.

Bezpečnostní strategie ČR z roku 2015 v mnohém opakuje předešlou verzi z roku 2011. Životní, strategické a další významné zájmy zůstaly beze změn s výjimkou „posilování zpravodajské ochrany a obrany ČR“,⁵⁰ což pravděpodobně odráží zvýšení aktivity ruských (ale i čínských) zpravodajských služeb. Oproti tomu analýza bezpečnostního prostředí a jeho strategického kontextu byla zásadním způsobem obnovena. Odráží jak zhoršující situaci na Blízkém východě, tak i konflikt na Ukrajině a ruskou zahraniční politiku.

Nadále je zdůrazněna nízká hrozba přímého ohrožení území ČR „masivním vojenským útokem“. Nicméně nově je zdůrazněno, že „nelze zcela vyloučit přímé ohrožení území některých členských zemí NATO a EU“.⁵¹ Tato hrozba je přímo spojená s „nejednoznačnou metodou hybridního válčení“.⁵² Přitom se ani nevylučuje hrozba spojená s „tradiční vojenskou povahou“.⁵³ Rusko, ačkoli není explicitně zmíněno, je tak poprvé představeno jako reálná vojenská hrozba pro členské státy NATO a EU. „Základním nástrojem k eliminaci těchto rizik je členství ČR v NATO a EU a dobré vztahy se sousedními zeměmi.“⁵⁴ Takový velice vágní a obecný nástroj paradoxně zpochybňuje závažnost (nebo akutnost) ruské hrozby. Členství České republiky v těchto organizacích se nikdy nezpochybňovalo a snaha o dobré vztahy se sousedy je rovněž dlouhodobým cílem všech vlád. Rozhodně se nemůže jednat o „nástroj“ k minimalizaci ruské hrozby, tak jak byla popsána.

Vedle asymetrických hrozeb vycházející z terorismu a bezpečnostní situací na Blízkém východě jsou uvedeny i „mocenské aspirace některých států, které v rostoucí míře přestávají respektovat mezinárodní uspořádání a základní principy mezinárodního práva“.⁵⁵ Zde lze opět spatřit jasný odkaz na ruskou anexi Krymu a podporu povstaleckých uskupení na východě Ukrajiny. Rusko tak patří i do skupiny států,

kteřé jsou připraveny „k prosazení svých zájmů použitím vojenské síly či hrozby jejím použitím“.⁵⁶ V této souvislosti Strategie upozorňuje na „probíhající eroze politických i právních závazků týkajících se evropské bezpečnosti“.⁵⁷ V předešlé verzi z roku 2011 se mluvilo pouze o „riziku“ této eroze. Dále je pak nově Rusko nepřímě obviněno (není explicitně zmíněno) z toho, že využívá svou dominantní pozici na energetických trzích, čímž „ohrožuje politickou soudružnost NATO a EU“ a tento trend lze „označit za asymetrickou hrozbu strategické povahy“.⁵⁸

Pokud v roce 2011 na prvním místě na seznamu hrozeb byl terorismus, tak v současné strategii první příčku obsadila Ruská federace. Hlavní hrozbu tak představují „některé státy“ usilující „o revizi stávajícího mezinárodního uspořádání“ a jsou k tomu připraveni použít „metod hybridního válčení“, které „kombinují konvenční i nekonvenční prostředky s nevojenskými nástroji“ (od propagandy až po ekonomický nátlak).⁵⁹ V důsledku zhoršujícího se stavu bezpečnostního prostředí „Česká republika zvyšuje své celkové obranné úsilí“.⁶⁰ V tomto ohledu má ČR do roku 2020 postupně zajistit zvyšování obranného rozpočtu na úroveň 1,4 % HDP.

Koncepce výstavby armády České republiky 2025 vypracována Ministerstvem obrany ČR charakterizuje bezpečnostní situaci mnohem více pesimisticky. Podle dokumentu „Česká republika a její evropští spojenci se nacházejí v nejhorší bezpečnostní situaci za posledních dvacet let“.⁶¹ I tento dokument zdůrazňuje hrozbu přímého mezistátního konfliktu. Hovoří o revizionismu některých států, které „rozdělávají ozbrojené konflikty v sousedních zemích“.⁶² Z hlediska výstavby Armády ČR je pak zdůrazněna nutnost snížit závislost na dodávkách náhradních dílů z Ruska pro udržování dosluhující bojové techniky z RF.

V dokumentu nazvaném *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030* pak Ministerstvo obrany ČR upozorňuje na růst vojenských výdajů RF a s tím spojuje možný „růst agresivity“⁶³ s rostoucími vojenskými prostředky. Rovněž se opakuje téma „hybridního válčení“, které se projevuje ve využívání „neidentifikovatelných ozbrojenců“.⁶⁴ Je poměrně zajímavé, že MO ČR hovoří i o konkurenci v oblasti surovin a omezení dodávek z Ruska, či jejich výpadek mj. kvůli „politickým příčinám nebo konfliktům“.⁶⁵ Není však jasné, jak má ministerstvo obrany nebo Armáda ČR na takovou situaci reagovat (má-li vůbec).

Koncepce Zahraniční politiky ČR odráží přesun k multipolaritě a „zvyšování vojenských schopností mnoha států a jejich asertivnější vystupování s ambicí k vymezování sféry vlivu se zásadními strategickými implikacemi“.⁶⁶ V důsledku toho „roste riziko oslabování současného světového uspořádání“, které je založené na „multilaterálním a mezinárodním právu“.⁶⁷ *Koncepce zahraniční politiky ČR* jasně říká, že „Rusko v současnosti zásadním způsobem destabilizuje evropskou bezpečnostní architekturu“.⁶⁸ Politika ČR pak bude vůči Rusku záviset „na respektu RF k mezinárodnímu právu a k územní integritě a svrchovanosti jeho sousedů“.⁶⁹ Čímž v zásadě deklaratorně adaptuje reaktivní politiku. Aktivně bude Praha vystupovat za posílení „konstruktivní spolupráce“ zejména v „ekonomické a kulturní oblasti“ a usilovat o „co nejširší kontakty s ruskou občanskou společností“.⁷⁰ Každopádně „dlouhodobým cílem je překonat současné problémy a dospět k partnerským vztahům“.⁷¹

Konečná verze koncepce české zahraniční politiky prodělala řadu změn oproti původnímu návrhu, ke kterému se dostala česká média. Debata kolem připravované koncepce byla poměrně politizována; nakonec výsledná podoba se vyhnula většině kontroverzních bodů. Jednalo se hlavně o možný „odklon od Havlovy podpory lidských práv“. Rovněž v původní verzi měla chybět jednoznačná zmínka o „ruské hrozbě Západu“.⁷² Oproti kritice původní verze nová koncepce byla přijata poměrně pozitivně.

Obecně všechny koncepční dokumenty mají odrážet změnu bezpečnostního prostředí, nicméně se nevyvarovaly přijetí určitých „kliše“ z veřejného diskurzu. Hlavě se jedná o problematiku „hybridního válčení“. Tento termín často vyjadřuje veškerou možnou konfrontaci od použití propagandy až po využívání ekonomických a vojenských nástrojů. Takové široké vymezení pojmu znamená, že jakákoliv roztržka a aktivní prosazování zájmů jedné země na úkor zemi druhé může být označeno za „hybridní válčení“. Není tak jasné, jak proti tomu postupovat či popř. bojovat a kdo má být vlastně zodpovědný za tento boj. Není ani jasné, do jaké míry je ohrožena bezpečnost ČR nebo ostatních členských států NATO. Přitom, i pokud by byl termín omezen pouze na využívání „neidentifikovatelných ozbrojenců“,⁷³ tak není jasné, proč mají být neoznačení vojáci ihned považováni za „hybridy“. Na Ukrajině se přitom odehrává spíše klasický konvenční konflikt s tankovými bitvami a s raketometnými duely. Rovněž i podpora povstaleckých hnutí není nová praxe. Z tohoto důvodu důraz na hybridní metody boje mohou naopak ztížit obranné plánování. V koncepčních dokumentech je tak spíše odražen probíhající sekuritizační diskurz.

RUSKO V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: OTÁZKA POLITIZACE A POLARIZACE AGENDY A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Domácí politická scéna je v ruské otázce do značné míry politizována a polarizována. Ve světle ozbrojeného konfliktu na Ukrajině a ruskou anexí Krymu je politizace české politiky vůči Rusku přímo spojena s otázkami, které se týkají války a míru, světového řádu a vztahů se západními spojenci. Polarizace zahraniční politiky ČR vůči Ruské federaci je pak ovlivněna institucionálním rámcem pluralitní demokracie, odráží rozdílnou interpretaci motivů Ruska, dlouhodobé názorové preference českých politiků a rovněž odráží i konkrétní politický vývoj, který vyžaduje okamžitou reakci. Politizace česko-ruských vztahů na úrovni Parlamentu ČR a politických stran často odpovídá domácí konkurenční politice. Jedná se tak o dlouhodobé postoje konkrétních osob ať už vůči Ruské federaci, nebo ke svým politickým oponentům. Projevuje se to jak na úrovni politických stran (TOP 09 a ODS vs. ČSSD či KSČM), tak i např. mezi bývalými soupeři prezidentských voleb (Zeman vs. Schwarzenberg). Nicméně i uvnitř některých stran jsou patrné jisté disonance.

Politický diskurz o Rusku

Stejně jako v roce 2014, i v roce 2015 se vláda ČR snažila vystupovat koherentně, což se jí poměrně dařilo. Nicméně i ve vládě lze vysledovat rozdílné názorové proudy. Jedná se tak o odlišnou interpretaci motivů Ruska nebo závažnosti hrozby, které ČR

čelí. To ostatně i odpovídá i resortu, který mají konkrétní členové vlády na starosti. Ministr obrany M. Stropnický (ANO) tak vyjadřoval poměrně velké znepokojení nad politikou Ruska. Poměrně kriticky se vůči Rusku vyjadřoval i ministr zahraničních věcí L. Zaorálek (ČSSD). Naopak pro ministra průmyslu a obchodu J. Mládka (ČSSD) mnohem důležitějším tématem než ruská hrozba byly perspektivy obchodu po uvalení sankcí a krizi v ruské ekonomice. Ministr financí A. Babiš (ANO) se začal k tématu vyjadřovat o něco aktivněji než v předešlém roce, ale jeho skeptický postoj k sankcím, o jejichž efektivitě pochybuje, zůstal. Za těchto okolností se ministerský předseda B. Sobotka (ČSSD) snažil posazovat spíše kompromisní postoj mezi těmito názorovými proudy. V zásadních otázkách však byla vláda jednotná. Jedině ze strany lidovců šlo vysledovat poněkud ostřejší postoje.

Každopádně se koaličním partnerům a premiérovi podařilo zajistit konzistentní pozici vlády, která měla odrážet konsenzus dosažený v rámci EU. Právě tento evropský konsenzus a stabilizace situace na Ukrajině v průběhu 2015 (nikoliv však její uklidnění) umožnily překonat rozpory, které v roce 2014 šlo ve vládě vysledovat, kdy obzvláště KDU-ČSL zastává radikálnější pozici vůči RF. Tudiž reaktivní adaptace společné politiky EU umožnila české vládě zachovat jednotnou pozici a zamezila vznikům rozporů mezi koaličními partnery. Intenzifikace debaty je zpravidla spojována s určitými událostmi, které vyžadovaly od politiků zaujetí jasného stanoviska. Stalo se tak v případě cesty prezidenta Zemana do Moskvy na oslavu Dne vítězství a v související roztržce prezidenta a amerického velvyslance Andrewa Schapira či hlasování o asociační dohodě s Ukrajinou v září 2015.

Vláda osud sankcí v souladu s dohodnutým postojem na úrovni EU pevně spojila s realizací dohod z Minsku a rozhodnutí o jejich prodloužení je spíše přeneseno na unijní úroveň. Předmět sankcí se tak stal spíše otázkou technického rozhodování v „Bruselu“. Právě otázka sankcí byla v předešlém roce spojena s celkovým postojem ČR vůči Rusku, což vedlo k vysoké míře politizace a k neshodě i mezi koaličními partnery, kdy KDU-ČSL ostře kritizovala Sobotkův „lavírující“ postoj, když si vyhradil právo připomínkovat sankční balíček na konci srpna 2014.⁷⁴ Postoj české vlády vůči sankcím tak v předešlém roce byl spojen s otázkou solidarity ČR se západními spojenci a s Ukrajinou. Přesun této sankční problematiky na evropskou úroveň tak dopomohl k výrazné depolitizaci tohoto tématu. Depolitizace však neproběhla v případě postojů českého prezidenta, který nadále nejhlasitěji zpochybňuje efektivitu sankcí a podporuje jejich co nejrychlejší zrušení, za což je kritizován nejen z řad pravicové opozice, ale i ze strany předsedy vlády B. Sobotky a ministra zahraničních věcí.

Rozpor v interpretaci účinnosti sankcí však má přímý dopad na praktickou zahraniční politiku. Pokud jsou sankce doopravdy účinné, tak doposud zvolený kurz je správný. Pokud naopak sankce mají na ruskou zahraniční politiku dopad minimální, tak je nutné přezkoumat dosavadní politiku vůči RF jak na úrovni české vlády, tak i na úrovni EU. Proto rozdílné postoje prezidenta a vlády jsou zapříčiněny nejen objektivním ústavním či institucionálním uspořádáním České republiky, ale i v rozdílných interpretacích jak účinnosti dosavadní politiky (v případě sankcí), tak i příčin, které ke konfliktu vedly. Prezident tak oproti vládě částečně klade odpovědnost za konflikt na nové „porevoluční“ vedení na Ukrajině a na představitele evropských zemí, kteří

nebyli schopni zajistit dohodu mezi tehdejšími prezidentem Viktorem Janukovičem a zástupci ukrajinské opozice.⁷⁵ Praktická politika prezidenta se tak může jevit, že se odchyľuje od politiky vlády, která vychází z jiných předpokladů, o nichž byla navíc dosažena shoda na úrovni Evropské unie. Ústavně institucionální uspořádání České republiky pak vede k tomu, že tyto rozdílné interpretace vystupují na povrch a dochází tak k rozporu v praktické politice vlády ČR a prezidenta.

Přítom je zajímavé, že jak členové vlády, tak i prezident v obhajobě svých postojů odkazují na EU, či kanclérku Angelu Merkelovou, která je ve snaze řešení ukrajinské krize poměrně aktivní. Na jednu stranu to lze interpretovat tak, že i navzdory rozdílným postojům je tak odklon od společné politiky EU nepřipustný. Na druhou stranu z pozice prezidenta Zemana to může být snaha dát najevo, že „jeho“ politika či postoje nejsou příliš „deviantní“.

Co se veřejné debaty týče, tak ta je poměrně polarizována jak na půdě parlamentu, tak i v médiích. Stejně tak i nevládní sektor (včetně odborné veřejnosti) k tomu často přispívá. Neustále se probírají témata spojená s tím, zda ČR patří „na východ nebo na západ“, vyjadřují se obavy z toho, že český postoj může zpochybnit „solidaritě“ se spojenci, nebo že se česká politika může jevit jako nekoordinována a nečitelná. Běžně se přitom odkazuje na historické paralely z roku 1938 a 1968. Děje se to tak přinejmenším ve třech rovinách. Zaprvé se zdůrazňuje hrozba pro ČR, která vychází z RF. Zadruhé, ať už explicitně, či implicitně je osud Ukrajiny spojován s osudem Československa, které několikrát ztratilo svou suverenitu, což má povzbudit solidaritu ČR s Ukrajinou. Anebo zatřetí, „opatrnická“ politika české vlády (jak ji často pravicová opozice kritizuje) staví zemi do role nespolehlivého spojence, který ustupuje agresorovi. Často se veřejná debata vede nikoliv o problematice Ukrajiny samotné a porušování její suverenity ze strany Ruska, ale o otázce světového řádu, jehož změny mají fundamentální dopad na bezpečnost Evropy a ČR. Jak zdůraznil český politolog Michael Romancov, „jde o fundamentální záležitost toho, jaká pravidla hry budou v euroatlantickém prostoru platit. Rusko tyto principy pošlapalo a nesmí mu to projít.“⁷⁶ To i vysvětluje velkou míru politizace až sekuritizace debaty a polarizaci veřejnosti a politiků. Ústavní činitelé, kteří se dívají na politiku Ruska jako na lokální problém bez širšího geopolitického kontextu, tak v zásadě ohrožují bezpečnost ČR. Jedná se tak o střet dvou vzájemně vylučujících perspektiv: regionální problém vs. světový řád.

Pozice TOP 09 dlouhodobě vychází z určitých ideových hodnot, které aktivně prosazuje. V tomto ohledu je Rusko jasná hrozba pro světový (resp. evropský) řád. Oproti vládě podporuje dodávky zbraní na Ukrajinu a její vedení ostře útočí proti odpůrcům tvrdého postoje vůči Rusku. Docházelo i k obviňování politických oponentů z přisluhování Rusku či V. Putinovi („Závodíte, kdo vlezte Putinovi do zadku hlouběji“, prohlásil Miroslav Kalousek na adresu komunistů a poslance ČSSD Jaroslava Foldyna během jednání o asociační dohodě v Poslanecké sněmovně).⁷⁷ K pozici TOP 09 je blízké vedení ODS. Z opačné strany zase znějí obviňování ze servility vůči Západu (potažmo USA či Německa) a nedostatečné hájení vlastních zájmů ve jménu „solidarity“.

I přesto však debaty probíhají i uvnitř stran. Uvnitř ČSSD neexistuje jasná názorová jednota, jako tomu je např. u TOP 09. Alternativu Zaorálkovy linie představují

např. Jaroslav Foldyna, Stanislav Huml nebo Zdeněk Škromach. Tato skutečnost se projevila např. během jednání v Poslanecké sněmovně o asociační dohodě s Ukrajinou v září 2015. Poslanec Foldyna se při té příležitosti snažil prosadit doprovodné usnesení (ovšem neúspěšně), podle kterého se Ukrajina začne přibližovat k EU až po provedení dalekosáhlých ekonomických a politických reforem a dojde k omezení „vlivu zkorumpovaných oligarchů s jejich soukromými armádami“. Podle něj mělo rovněž dojít k utlumení projevů extrémního nacionalismu.⁷⁸

Postoje KDU-ČSL jsou poněkud ostřejší než u zbylých členů koalice, což stranu přibližuje k pravicové opozici. Strana se sice ztotožňuje s pozicí vlády a premiéra, ale zdůrazňuje, že v případě obnovy konfliktu, by EU a NATO měly být připraveny „všemi prostředky, včetně vojenských, pomoci Ukrajině“.⁷⁹ Tím byly hlavně myšleny dodávky zbraní pro ukrajinskou armádu. Předsednictvo KDU-ČSL např. projevilo i vlastní iniciativu a ostře se ohradilo proti ruskému sankčnímu seznamu, do kterého se dostali čtyři Češi. Podle něj se jedná o „další ukázkou ruské propagandy“ a vyhlásilo bojkot cest do Ruska.⁸⁰ Dále např. podle poslance Ondřeje Benešika cílem Ruska je „získat nová území – buď přímo, nebo ve formě vazalských regionů“. Konflikt tak podle něj není reakcí na svržení prezidenta V. Janukoviče, ale jedná se o „dlouhodobě připravovanou akci“.⁸¹ Podle předsedy KDU-ČSL Pavla Bělobrádka dopady sankcí na Českou republiku sice nejsou marginální, ale „jde o cenu, kterou můžeme a musíme unést“.⁸² Podle něj jsou sankce účinné a umožnily jednání o míru. Velmi často se opakuje tvrzení, že „Rusko síle rozumí“, proto je nutné udržet jednotu Západu. Bělobrádek vyjádřil i obavy ze závislosti na importu ropy a plynu z Ruska, proto je podle něj nutné podpořit budování energetické unie v rámci EU, což zlepší vyjednávací pozice ČR.

Z hnutí ANO nejopatrněji vystupuje ministr financí A. Babiš. Nadále vyjadřoval skepsi, co se účinností sankcí týče, ale ostře odmítl, že by byl proruský politik, z čehož ho např. nařkl místopředseda TOP 09 Kalousek.⁸³ Podle Babiše však mnohem větší hrozbu než Rusko představují uprchlíci a Islámský stát.⁸⁴ Naopak M. Stropnický z pozice ministra obrany situaci vidí mnohem vážněji. Podle něj si Ruská federace váží sílu a baví se jen se silnými partnery a průjezd amerických vojáků má poskytnout „důkaz jednoty, připravenosti a určité síly“.⁸⁵ Stropnický stejně se jako ostatní členové vlády vyjádřil proti dodávkám zbraní na Ukrajinu, nicméně uvedl, že MO ČR podporuje Ukrajinu zvyšováním kvalifikace obzvláště v oblasti logistiky a poskytováním vojenské výstroje.⁸⁶ Podle něj jsou jednou z největších hrozeb současnosti „revizionistické mocnosti“. Z pohledu resortu, který vede, takové prohlášení odráží české koncepční dokumenty.

Podobně jako ministr obrany, tak i tehdejší náčelník generálního štábu Petr Pavel, který od června 2015 předsedá vojenskému výboru NATO, poukazoval na ruské nebezpečí. Podle něj pomocí separatistů chce Rusko na Ukrajině vytvořit nárazníkové pásmo. Přítom by ale přímá konfrontace s NATO byla pro Rusko „sebezničující“, čehož jsou si v Moskvě vědomi. Nicméně vzhledem ke společným bezpečnostním hrozbám (mezi které v první řadě patří islámský extremismus) je nutné udržovat i dialog. Generál Pavel upozorňoval i na možnost hybridních válek, pomocí kterých Rusko může destabilizovat řadu zemí – nejen sousedy. Rusko označil „za protivníka

[nikoliv nepřítel], *kterému lze jen těžko věřit* . Rovněž vidí problém i v ruské propagandě, která účelně zkresluje fakta s cílem rozložit jednotu Aliance.⁸⁷

Role prezidenta při utváření politického diskurzu o Rusku

Pozice prezidenta Miloše Zemana se v roce 2015 příliš nelišila od jeho postojů z roku 2014. Prezident byl přesvědčen, že k dalšímu vyhodnocení situace na Ukrajině nedojde, a vyjadřoval naději na brzké zrušení sankcí.⁸⁸ Zeman se kvůli svým výrokům a praktickým krokům často stával terčem kritiky nejen ze strany pravicové opozice a bývalého soupeře z prezidentské volby K. Schwarzenberga, ale i ze strany členů vlády. Prezident Zeman tak často čelil domácímu tlaku a navzdory své nekompromisní rétorice na adresu svých oponentů musel dělat ústupky.

Již na začátku ledna 2015 se pro *Právo* vyjádřil, že na Ukrajině probíhá občanská válka. Nicméně o několik dní později ředitel hradního zahraničního odboru Hynek Kmoníček zdůraznil, že „*Prezident nikdy nepopíral fakt ruských dobrovolníků [...] na Ukrajině a vždy tvrdil, že tam dochází k agresí ze strany Ruské federace*“. Nicméně i v dalších měsících Zeman srovnával konflikt na Ukrajině s občanskou válkou ve Španělsku, kdy vnější síly rovněž podporovaly bojující strany ve vnitrostátním konfliktu.⁸⁹

Další dva podobné ústupky jsou spojené s prezidentovou návštěvou Moskvy 9. května na oslavy Dne vítězství. Kromě pravicové opozice Zemanovu cestu do Moskvy kritizovali i lidovci, kteří na svém usnesení celostátního výboru strany „*vyzvali prezidenta Miloše Zemana, aby přehodnotil svou účast na vojenské přehlídce v Moskvě*“.⁹⁰ Podobně se vyjádřil i ministr obrany M. Stropnický. Poslankyně za ODS Miroslava Němcová pak žádala, aby vláda nehradila cestovní náklady na prezidentovu cestu. Tato případná účast na přehlídce se stala i předmětem roztržky mezi americkým velvyslancem Schapirem a prezidentem. V dubnu vláda nakonec prezidentovu cestu do Moskvy až napodruhé schválila. Předtím ale Zeman musel postoupit tlaku a odmítnout samotnou účast na přehlídce, což mu pravděpodobně domluvil ministr Zaorálek, byť podle Hradu šlo o suverénní rozhodnutí prezidenta.⁹¹ Druhý ústupek se týkal právě oné roztržky s americkým velvyslancem. Po té, co se velvyslanec A. Schapiro nechal slyšet, že účast prezidenta na přehlídce může být „*prekérní*“, prezident reagoval tím, že velvyslanec „*má dveře na Hrad zavřené*“. Podporu prezident nenašel ani u ministra zahraničních věcí, ani u premiéra a ustoupil. Podle H. Kmoníčka tak měl prezident na mysli pouze jednu konkrétní schůzku a celkově se snažil incident „*uhladiť*“.⁹²

Mezitím Zemanova cesta do Moskvy byla kritizovaná i složením delegace, ve které byl Martin Nejedlý (který v tu dobu byl jednatelem ruské LUKOIL Aviation Czech), a díky skutečnosti, že při setkání s prezidentem Putinem chyběl český velvyslanec. Kvůli Zemanově politice vůči Rusku požádal K. Schwarzenberg o schůzku s premiérem Sobotkou. Podle něj „*výroky prezidenta jsou neuvěřitelné. A škodí jimi České republice*.“ Jednalo se hlavně o prezidentův zdrženlivý postoj k anexi Krymu, konfliktu na východě Ukrajiny a o podporu zrušení sankcí.⁹³

Cesta M. Zemana do Ruska byla v českém politickém diskurzu legitimizována dvojím způsobem. Mluvílo se zaprvé o nutnosti vzdát hold padlým vojákům při osvo-

bození Československa. Druhý argument spočíval ve snaze bránit české hospodářské zájmy. Podle premiéra cesta do Moskvy má pomoci českým podnikům v Rusku a „*udržet aspoň minimální politické vztahy*“.⁹⁴ Během své návštěvy Moskvy hovořil český prezident se svým ruským protějškem o otázkách hospodářské spolupráce a českých pohledávek v Rusku, které dosahovaly 9,1 mld. Kč, avšak jak se později ukázalo bez většího úspěchu.

Tak jako v předcházejícím roce i během roku 2015 probíhala nepřímá polemika mezi prezidentem Zemanem a předsedou TOP 09 Schwarzenbergem. V zásadě se tak zčásti může jednat i o jakési pokračování volebního boje. Podle Schwarzenberga snahou Ruska je dosáhnout hegemonii v Evropě, k čemuž mu dopomůže kontrola nad Ukrajinou.⁹⁵ Naopak podle M. Zemana je nutné mít Rusko jako partnera v boji s mezinárodním terorismem.⁹⁶ K. Schwarzenberg trvá na tom, že sankce jsou účinné.⁹⁷ Naopak M. Zeman trvá na tom, že sankce jsou kontraproduktivní a zvyšují napětí mezi Ruskem a Západem, upevňují Putinův režim a vyvolávají pocit obklíčené pevnosti.⁹⁸ Zeman se rovněž pro ruský list *Kommersant* poměrně pozitivně vyjádřil o stavu ruské demokracie, což je v rozporu s dominantním narativem o „*Putinovém režimu*“.⁹⁹ Přirozeně takové postoje českého prezidenta jsou v Rusku velice vítány. Přitom právě skutečnost, že Miloše Zemana využívá Ruská federace ke své propagandě, je jednou z hlavních výtek vůči českému prezidentovi.¹⁰⁰

Navzdory snahám na počátku roku lépe koordinovat politiku mezi vládou a prezidentem nadále dochází k určitým disonancím. Nicméně v tomto případě tato polarizace je do určité míry zveličována. Pozice jak prezidenta, tak i premiéra se shoduje v tom, že osud sankcí je spojen s realizací minských dohod. Pokud však prezident nahlížel na situaci více optimisticky a předpokládal splnění dohod ke konci roku 2015 (což byl ostatně *deadline* stanovený v samotné dohodě), premiér nechtěl událostem předbíhat.

Rovněž se projevil rozporné názory ohledně budoucnosti Ruska a EU, kdy prezident Zeman zopakoval svůj dlouholetý názor, že v perspektivě dvaceti let by se Rusko mělo stát členem EU a mezitím přijmout účast na programu Východního partnerství. Premiér Sobotka takovouto perspektivu odmítl a vyjádřil se za vytváření nových vztahů mezi Evropskou unií a Ruskou federací podporovanou Euroasijskou ekonomickou unií. Snaha předejít hospodářské válce mezi dvěma integračními uskupeními tak vyjadřuje Sobotkův pokus převést celou debatu do konkrétní pragmatické politiky mající řešit jasné cíle.¹⁰¹

Prezident Zeman je často svými odpůrci ať již politickými, nebo odpůrci z řad veřejnosti nebo i expertní komunity obviňován (či pouze kritizován) z toho, že zastává „*prokremelské názory*“, je „*obhájcem Kremlu*“, šířitelem „*ruské propagandy*“ a že jeho chování poškozuje ČR. Přitom kritika směřuje i k jeho postoji v uprchlické krizi nebo k Islámskému státu apod.

Jedním z hlavních důvodů, proč politika Miloše Zemana vede k takové polarizaci, je to, že prezident na rozdíl od vlády nemá potřebný byrokratický aparát, který by mu umožnil jeho aktivitu formalizovat a převést na úroveň praktické politiky, tak jak je to např. na MPO. Prezident Miloš Zeman tak absenci potřebného aparátu kompenzoval svou silnou osobní angažovaností. Vzhledem k tomu, že doposud existují

mezery v koordinaci politiky mezi vládou a prezidentem (opět vzhledem k chybějícímu institucionálnímu zázemí, ale i kvůli osobním konfliktům prezidenta a premiéra), je i vztah prezident–premiér do jisté míry polarizován a na domácí politické půdě je tak prezident Zeman takřka osamocen. Přitom, jak již bylo řečeno, rozpor mezi pozicí prezidenta a vlády je spíše ve formě výroků než v jejich obsahu. Byť prezident efektivitu sankce zpochybňuje, má k jejich zrušení dojít po splnění dohod z Minsku. Navíc názory prezidenta jsou blízké k některým členům ČSSD včetně ministra průmyslu a obchodu Mládky.

Zahraněční politika ve vztahu k RF v českém politickém diskurzu: otázka polarizace

Stejně jako v předchozím roce 2014, také v roce 2015 představovalo Rusko a s ním související otázky v zahraniční politice ČR důležité téma politického diskurzu opozičních stran, tj. ODS, TOP 09 a KSČM. Zároveň pro tyto opoziční strany, podobně jako pro vládní strany, dosáhla v roce 2015 diskuse o otázce Ruska ve vztahu k české zahraniční politice vysoké míry politizace, která se v některých případech přešla dokonce v diskurz sekuritizační, kde je Rusko považováno za vážnou hrozbu bezpečnosti ČR. A konečně v neposlední řadě, stejně jako v případě vládních stran, také u ODS, TOP 09 a KSČM vedla problematika Ruska k polarizaci, a to nejen mezi těmito opozičními stranami, ale i uvnitř samotných stran.

Příkladem takové strany je zejména ODS. Na jednu stranu uvnitř ODS patřili v roce 2015 k velkým kritikům Ruska a vlády ČR za mírnou politiku vůči RF především Petr Fiala, Miroslava Němcová, Alexandr Vondra, ale i europoslanec Jan Zahradil. Ten mj. upozornil na skutečnost, že mezi pozvanými účastníky pražské konference „Let My People Live!“ pořádané 26. 1. 2015 na Hradě se objevil i Vladimír Jakunin, jenž je na americkém sankčním seznamu a kvůli kterému měl český prezident problémy již minulý rok, když totiž zamířil na ostrov Rhodos na konferenci „Dialog civilizací“ právě na pozvání V. Jakunina.¹⁰² Zároveň J. Zahradil 18. 3. 2015 vyzval vládu ČR, aby zaujala nekompromisní stanovisko k rozhodnutí RF rozmístit balistické rakety v kaliningradské oblasti, neboť jde o nepřijatelný konfrontační krok, který „nemůže zůstat bez reakce“ a který je s to „bezprostředně ohrozit i bezpečnost České republiky“.¹⁰³ Dále by pak podle Zahradila měla Sobotkova vláda trvat na zachování protiruských ekonomických sankcí, neboť: „Je zapotřebí skutečně dosáhnout nějakého viditelného kroku ze strany RF, které bude znamenat ukončení jeho angažmá na Ukrajině.“¹⁰⁴

Podobně dne 22. 3. 2015 vyzvala M. Němcová vládu ČR, aby zásadním způsobem „odmítla kremelskou zahraniční politiku“, jež vyhrožuje jadernými zbraněmi proti Dánsku, čímž RF záměrně vyvolává konflikt se zemí, která je součástí NATO, a tím „eskaluje napětí a ohrožuje bezpečnost v Evropě“.¹⁰⁵ Stejně jako v předchozím roce 2014, byla M. Němcová během roku 2015 výrazným kritikem zahraniční politiky českého prezidenta ve vztahu k RF. V první řadě se poslankyně negativně stavěla k účasti prezidenta na vojenské přehlídce v Moskvě u příležitosti oslav 70. výročí konce druhé světové války a opakovaně vyzvala jak M. Zemana, aby svou účastí na vojenské přehlídce „nepodpořil agresivní politiku současného Ruska“, tak Sobotkovu vládu, aby cestu prezidenta do Moskvy „neschválila a neplatila“.¹⁰⁶ Záro-

veň M. Němcová kritizovala M. Zemana za viditelný příklon ČR k Východu, k čemuž přispívají zejména postoje prezidenta, jenž je považován za „jednoho z klíčových evropských spojenců V. Putina“ a jeho „výroky jsou často používány jako součást kremelské propagandy“.¹⁰⁷ To je dle Němcové velmi nebezpečné, neboť „ve hře jsou bezpečnostní zájmy ČR“ ohrožené „imperiální politikou RF“, která stále nahlíží na východní a střední Evropu „jako na sféru svého vlivu“.¹⁰⁸

Vedle M. Němcové patřil v roce 2015 v rámci ODS k výrazným tvůrcům sekuritizačního diskurzu ve vztahu k Rusku také předseda ODS P. Fiala, který opakovaně varoval, že česká zahraniční politika riskantně opouští důraz na euroatlantickou vazbu a svým postojem k RF kvůli bezprostředním ekonomickým zájmům celkově ohrožuje Českou republiku, neboť „Západ nás neohrožuje, je zárukou naší bezpečnosti, Rusko potenciálně ano“.¹⁰⁹ Jinak řečeno, podle Fialy: „Rusko je dnes velkou bezpečnostní hrozbou“, které „obnovilo svoje tradiční imperiální ambice i rétoriku studené války a zkouší, kam až se dá jít a co Západ unese. Bát se nemáme ničeho, tedy ani Ruska, ale starat se o bezpečnost naší země máme a musíme.“¹¹⁰ V tomto ohledu pak P. Fiala 28. 1. 2015 vyčítal Sobotkově vládě nečitelnou zahraniční politiku ČR a poukázal na rozpory ve vyjádřeních ústavních činitelů vůči RF, kdy např. prezident Zeman a ministr průmyslu a obchodu Mládek mají „proruská vyjádření“ a ministr zahraničních věcí Zorařálek „obhajuje sankce“.¹¹¹

Nicméně i v ODS se v roce 2015 objevila řada členů, kteří obhajovali spíše proruskou politiku České republiky. Například senátor za ODS Tomáš Jirsa po účasti na Mezinárodním strojírenském veletrhu INNOPROM v ruském Jekatěrinburgu v první polovině července 2015 zkonstatoval, že EU by dle jeho názoru měla vyvinout maximální úsilí o ukončení války na Ukrajině a narovnání vztahů s Ruskem, protože „vše, co Ruské federaci nedodala EU, umí poskytnout Čína. Té jsou Krym i ukrajinská krize vcelku ukradené.“¹¹² Zároveň T. Jirsa zdůraznil, že zásadní rozhodnutí zcela se od Ruské federace izolovat a zavést stoprocentní sankce není Evropská unie schopna a nebylo by to asi ani dobře, protože „sankce spolu s krizí ruské ekonomiky mohou přijít Unii na 100 miliard eur, navíc se ztratou milionu pracovních míst“.¹¹³ Ještě dál šli bývalí členové ODS, jako např. Václav Klaus, Ivo Strejček, Petr Paulczynský či Josef Myslín, kteří opakovaně kritizovali ODS a její současné vedení za ambivalentní a nesprávnou politiku vůči RF, přičemž podle I. Strejčka „snaha destabilizovat Rusko, vytvořit v něm stav chaosu je ze strany Západu hra s ohněm“.¹¹⁴

Kromě ODS přispěla v roce 2015 zásadním způsobem k sekuritizaci otázky Ruska a souvisejících témat v politickém diskurzu také TOP 09 a její členové, např. Karel Schwarzenberg, Miroslav Kalousek, europoslanec Jaromír Štětina, Marek Ženíšek, Jan Vítula a další. Podobně jako v roce 2014, také v průběhu roku 2015 opakovaně předseda TOP 09 Schwarzenberg varoval před agresivní politikou Ruska, které může opět vyslat „zelené mužíčky ve snaze některé země vypáčit z NATO, Evropu rozdělit a pozvolna obnovit nadvládu nad střední a východní Evropou. Musíme být připraveni se tomu rázně postavit.“¹¹⁵ Schwarzenberg pak v této souvislosti vyzval k dodávkám zbraní pro Ukrajinu, která „disponuje zbraněmi z dob Sovětského svazu“,¹¹⁶ kritizoval vládu ČR, která „selhala v reakci na ruskou agresi na Ukrajině“, a upozornil na ambivalenci zahraniční politiky ČR, která je „zmatená a zanedbává bilaterální di-

plomacii s většinou evropských států“.¹¹⁷ Předseda TOP 09 zároveň během roku 2015 opakovaně kritizoval prezidenta Zemana, jenž „je ješitný populist a jeho výroky jsou hlavní zátěží české zahraniční politiky“, neboť „jednostranně straní Rusku“.¹¹⁸ Takovým příkladem je podle Schwarzenberga prezidentova cesta na vojenskou přehlídku v Moskvě u příležitosti oslav konce druhé světové války, se kterou TOP 09 nesouhlasí, protože „účastí na přehlídce prezident zdůrazňuje velmocenské postavení Ruska a uctívá pouze Ruskou federaci“.¹¹⁹

Podobně Zemanovu cestu do Moskvy opakovaně kritizovali např. M. Ženíšek, podle kterého „cesta rezidenta Zemana je sama o osobě ostudou“,¹²⁰ Helena Langšádlová, podle které se „nás prezident snaží dostat zpět do područí Ruska“,¹²¹ ale také M. Kalousek, který zdůraznil, že prezident Miloš Zeman udělal špatnou věc, když jel do Moskvy, neboť tím „Česká republika na sebe opět negativně upozornila. Byl bych radši, kdybychom byli výjimeční v jiných oblastech než se hrbí před diktátorem, který ohrožuje suverenitu Ukrajiny.“¹²² Zároveň Kalousek 12. 2. 2015 varoval Sobotkovu vládu a Poslaneckou sněmovnu, aby si uvědomila, že „největším bezpečnostním rizikem České republiky je rozpínavost Ruské federace a její neschopnost smířit se s výsledky studené války“, a neodvrátila svoji pozornost „od našeho největšího nebezpečí, jímž je rozpínavost ruského imperialismu!“.¹²³ Místopředseda TOP 09 Kalousek společně s M. Ženíškem a dalšími členy TOP 09 pak v této souvislosti podpořili vyzbrojení Ukrajiny, protože pokud mezinárodními smlouvami garantované hranice jsou nedotknutelné, tak bychom „měli také umožnit příslušníkům státu, jehož hranice jsou garantovány, aby si je mohli bránit. A poskytnout jim k tomu zbraně je minimum.“¹²⁴

Také europoslanec za TOP 09 Luděk Niedermayer zdůraznil, že pokud by se ukázalo, že uzavřená druhá mínská dohoda o příměří nebude funkční, měl by „Západ a nejen Spojené státy začít Ukrajinu vojensky podporovat a zpřísnit sankce vůči Rusku“.¹²⁵ Právě sankce Západu, které podle Reda Ifraha (TOP 09) „jak je vidno velmi dobře fungují a Rusko je na kolenou“, společně „co nejtvrdějším postupem vůči Vladimiru Putinovi“ by pak měly donutit ruského prezidenta sednout si k jednacímu stolu a „řešit situaci diplomatickou cestou“.¹²⁶ Vedle toho je podle R. Ifraha důležité, aby EU zůstala jednotná, neboť rozdrobení Evropské unie je přesně to, co by vyhovovalo ruskému prezidentovi. Naopak k demonstraci vojenské síly vyzval europoslanec TOP 09 J. Štětina, podle kterého tzv. měkká síla vůči zemi útočící na sousední státy se jeví jako neefektivní. „Zatímco my uplatňujeme ‚měkkou sílu‘, lidé na Ukrajině umírají. Proto vítám demonstraci vojenské síly NATO, které zahájilo námořní vojenskou cvičení v Baltském moři. Proto vítám každý náznak ochoty bránit naši demokracii a euroatlantické hodnoty i v Černém moři. Rusko ctí tvrdé protivníky.“¹²⁷

Asi nejdál v kritice Ruska šel jihomoravský šéf TOP 09 J. Vitula, který vyzval kraj k zastavení dotace ve výši 200 tisíc Kč pro Týden ruské kultury. Podle Vituly v době, kdy západní svět přijímá proti Rusku ekonomické sankce, by ruští umělci měli zapomenout na jakoukoliv podporu z českých veřejných rozpočtů a nejlépe teď do České republiky vůbec nejezdit. „Odmítnutí ruské kultury je především jasným signálem ruské veřejnosti, že její podpora prezidenta Putina má své důsledky.“¹²⁸

Naopak o desekuritizaci a depolitizaci české zahraniční politiky ČR ve vztahu k Rusku se v roce 2015 pokoušeli členové KSČM, jako např. Vojtěch Filip, Pavel Ko-

váčik, Jiří Dolejš, europoslanec Miloslav Randsdorf, Petr Cvalín apod., kteří se současně s tím stavěli proti představám a názorům představitelů ODS a TOP 09 o Ruské federaci, čímž přispěli k další polarizaci politického diskurzu o Rusku. Například předseda poslaneckého klubu KSČM P. Kováčik jasně ocenil účast českého prezidenta M. Zemana v Moskvě u příležitosti oslav vítězství nad nacismem. Zároveň je něj správné, že prezident spojil svou návštěvu s jednáním o ekonomických otázkách. „Je to dobře i proto, že Rusko je velmi významný partner, ať se to někomu líbí nebo nelíbí, jak na poli politickém, tak na poli ekonomickém.“¹²⁹ Podobně se vyjádřil i J. Dolejš, podle kterého Zemanova návštěva je dobrý vklad pro budoucí česko-ruské vztahy. „Pro mě je to vcelku jasné a docela se divím těm, kteří to chtějí zakazovat. Zakazovat by se to rozhodně nemělo.“¹³⁰ Podle Dolejše je pak nesmysl, že by M. Zeman svoji návštěvou podpořil ruského prezidenta V. Putina, protože „si myslím, že ti, kteří tam pojedou, se nepůjdou klanět Putinovi, dokonce se nepůjdou klanět ani Stalinovi, které s tou dějinnou událostí měl přeci jenom určitý vztah, půjdou se klanět těm milionům mrtvých.“¹³¹

Stejně tak byla KSČM a její členové během roku 2015 opakovaně proti sankcím EU vůči Rusku. Například Ústřední výbor KSČM 12. 9. 2015 vyzval vládu ČR, aby se při rozhodování v orgánech EU postavila proti dalšímu prodlužování sankcí, které prokazatelně poškozují naši zemi. „Reálná fakta ukazují, že omezení, která měla za cíl pokořit ruskou ekonomiku, nemají očekávaný efekt. Naopak vedou Rusko k odvetným opatřením a nacházení alternativ v globálním zásobování u jiných, než evropských partnerů.“¹³² Sankce pak citelně zasahují i země EU, včetně ČR, kde „protiruské sankce způsobují miliardové ztráty“, proto by „ČR by ve svém vlastním zájmu měla svou ekonomiku chránit a sankce odmítnout“.¹³³ Navíc eskalaci sankcí považuje KSČM za velmi nebezpečnou v souvislosti s šířením válečné atmosféry, která „začíná velmi připomínat období studené války“.¹³⁴ Podobně odmítla sankce vůči Ruské federaci také Soňa Marková, jedna ze sedmi českých zástupců v Parlamentním shromáždění Rady Evropy, protože „sankce nepřinesly žádný výsledek“.¹³⁵ Navíc podle Markové: „Na Ukrajině probíhá občanská válka a není jednoznačné, že všechno zlo pochází z Ruska.“¹³⁶ V neposlední řadě význam sankcí EU proti Rusku zpochybnil také europoslanec M. Randsdorf, který v červnu 2015 navštívil Ruskou federaci anektovaný Krym. Podle něj unijní sankce brání na Krymu ve využití výhod speciální zóny a „investice ze zahraničí prakticky nepřicházejí, i když by přinášely výhodu oběma stranám“.¹³⁷

KSČM se také postavila proti podpisu asociační dohody mezi Ukrajinou a Evropskou unií, když 18. 6. 2015 její poslanci dali jasně najevo, že se chystají zablokovat jednání o této otázce a podle předsedy KSČM Filipa „využijí všechny dostupné prostředky, aby plány kabinetu zmařili“.¹³⁸ KSČM vadí údajné pronásledování jejich ukrajinských soudruhů a např. Leo Luzar (KSČM) v usnesení, které sepsal, poukazuje na projevy extrémního nacionalismu, xenofobie i sympatií k fašismu mezi Ukrajinci.¹³⁹ Za tento postoj si pak KSČM vysloužila kritiku, a to jak vládních stran, kdy např. premiér Sobotka uvedl, že komunisté pouze „mechanicky kopírují postoje RF“ a takové jednání není v souladu „s našimi národními a také evropskými prioritami“,¹⁴⁰ tak opozičních stran. Podle M. Němcové je „KSČM pod vlivem Kremlu“ a podporuje

jeho politiku „*porušování mezinárodního práva, vyzbrojování namířeného proti Západu a NATO*“.¹⁴¹ Podobně podle Petra Gazdika (TOP 09 a STAN) se KSČM vždy bezmezně držela názoru Ruska a „*vždy měli rádi diktátorské režimy v Rusku a jednotný Sovětský svaz*“.¹⁴²

K obnovení spolupráce Západu s Ruskem pak vyzval P. Cvalín (KSČM), dle které by západní Evropa, ale i USA v důsledku nedávných teroristických útoků radikálních muslimů ve Francii měly pochopit, že bez aktivní vzájemné spolupráce s Ruskou federací neporazí světový terorismus. „*Ruská federace je státem, který nesmí stát stranou v boji proti této hrozbě. Toto by měly pochopit i ty státy, které v důsledku ukrajinské krize mluví o RF jako o teroristickém státu, který musí stát stranou evropskému dění. A to já rozhodně odmítám.*“¹⁴³

K polarizaci politického diskurzu o Rusku přispěla v roce 2015 svými odlišnými názory také řada politických činitelů, jako např. Tomio Okamura (SPD), který na svých facebookových stránkách jasně zdůraznil, že souhlasí s cestou prezidenta M. Zemana do Moskvy při příležitosti výročí ukončení druhé světové války, jelikož tuto válku z největší části vybojovala ruská Rudá armáda a „*je to podle mého názoru naprosto standardní projev díky za 140 tis. obětí z řad ruských vojáků při osvobození Československa od nacistů*“.¹⁴⁴ Podobně podle Jiřího Paroubka (LEV 21) se prezident M. Zeman logicky rozhodl o své účasti na oslavách vítězství nad fašismem 9. května v Moskvě a požadavek poslankyně Němcové, aby si prezident zaplatil cestu do Moskvy na oslavu vítězství ze svého, „*je sám nechutný a sprostý vůči obětem druhé světové války*“.¹⁴⁵ Příkladem až radikálního proruského postoje byly pak v roce 2015 názory Jiřího Vyvadila, bývalého senátora ČSSD a zakladatele občanského sdružení Přátelé Ruska v České republice, který např. v jednom z článků pro *Parlamentní listy* ze 28. 2. 2015 napsal „*at' už to tedy Rusko odstartuje. Má trvale 700 000 vojáků ve zbrani, [...] Fakt by mi dělalo radost, jak by se tam někde Němcová, s Kalouskem, Fialou [...] cpala zamazaná do krytu a rychle si opakovala ruská slovíčka.*“¹⁴⁶

ČESKÁ ZAHRA NIČNÍ POLITIKA VŮČI RUSKU VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Vedle politického diskurzu byla v roce 2015 problematika Ruska a souvisejících otázek jedním z nejčastěji diskutovaných témat také veřejného a mediálního diskurzu. Stejně jako v roce 2014, také v roce 2015 věnovala všechna česká tištěná média, jako např. *Hospodářské noviny*, *Právo*, *MF DNES*, *Lidové noviny*, *E15* či *Haló noviny* a jejich internetové verze, ale i další internetové portály, jako např. *Euractiv*, *Euroskop*, *Česká pozice*, *Echo24*, *Aktuálně.cz* či *Parlamentní listy*, zvýšenou pozornost celé řadě otázek spojených s RF v české zahraniční politice. Podobně bylo Rusko a jeho vztah k ČR velmi častým tématem různých veřejných akcí, konferencí, kulatých stolů apod. Diskuse o Rusku se pak v roce 2015 ve veřejném a mediálním diskurzu, stejně jako v diskurzu politickém, vyznačovala výraznou polarizací a přítomností řady protichůdných názorů a postojů.

Tento stav byl během roku 2015 ve veřejném a mediálním diskurzu patrný na příkladu diskuse o Ruské federaci ve spojení s otázkou „*konfliktu*“ či „*války*“ a „*bezpečnosti*“. Na jedné straně názorového spektra převládá postoj, podle kterého se „*Rusku nedá věřit*“ a představuje „*bezpečnostní hrozbu v Evropě*“, protože „*vede hybridní válku na Ukrajině*“ a chystá se „*zaútočit na pobaltské státy*“. Jako odpověď by podle představitelů tohoto názorového proudu měl Západ, tj. USA, NATO a EU, reagovat „*demonstrací vojenské síly*“ a „*zastrašit*“ tak Rusko. Na straně druhé pak převládá názor, že tato tvrzení o hrozbě Ruska a jeho válečných záměrech jsou „*nepravdivá*“, „*přehnaná*“ a „*záměrně lživá*“ a jejich záměrem je snaha „*poškodit Rusko*“, které by nikdy „*nezaútočilo na stát NATO*“. Zároveň toto „*neuvážené a štvavé*“ jednání může „*zhoršit ekonomické a energetické vztahy a zájmy EU v Rusku*“. A konečně podle představitelů dalšího názorového spektra je ze strany Západu velmi nebezpečné rozhodnutí „*demonstrovat vojenskou sílu*“ vůči Rusku či dokonce „*snaha o destabilizaci*“ Ruska, kterému V. Putin vrátil hrdost. Toto jednání pak může v konečném důsledku „*neuváženého zvyšování napětí*“ vyvolat „*horkou válku*“ mezi Západem a Ruskem a tím vést k „*rozpoutání třetí světové války*“.

Tuto názorovou diferencovanost ve vztahu např. k angažovanosti RF na Ukrajině potvrdila jedenáctá vlna průzkumu *Trendy Česka*, který pro Českou televizi vypracovala agentura TNS Aisa. O tom, že Rusko na Donbas poslalo své vojáky nebo zbraně, je pevně přesvědčeno 29 % dotázaných a s myšlenkou spíše souhlasí dalších 33 % respondentů, 16 % Čechů si naopak myslí, že Rusko do konfliktu spíše nevstoupilo, pevně přesvědčení o ruské neangažovanosti vyjadřuje 6 % respondentů. O ruské účasti v konfliktu jsou přesvědčeni zejména liberální voliči – stoupenci ODS, TOP 09, SZ a především Pirátů, u nichž zaznává přesvědčení o ruské účasti vůbec nejsilněji (86 %). Opačné stanovisko potom zastávají stoupenci Úsvitu a především KSČM – 39 % příznivců KSČM má za to, že RF separatisty vojensky nepodporuje.

Pokud jde o řešení ukrajinské krize, česká veřejnost ho nejčastěji spatřuje v jednáních „*na úrovni zástupců všech zemí EU*“ (62 %).¹⁴⁷ „*K dalším krokům, které jako vhodnou cestu k řešení konfliktu pokládá více než 50 % dotázaných, patří umožnění konání voleb pod mezinárodním dohledem a proběhnutí jednání v Minsku, které se konalo bezprostředně před dotazováním.*“¹⁴⁸ Zpříšňování protiruských sankcí pak podporuje 1/3 veřejnosti. Cestu k vyřešení ukrajinské krize v nich vidí 36 % občanů.¹⁴⁹

K této názorové odlišnosti a rozdílnému postoji ve vztahu k Ruské federaci pak v ČR během roku 2015 přispívala mj. proruská dezinformační kampaň šířená v některých médiích, zejména prostřednictvím proruských webových stránek, neformálních skupin a komunit na sociálních sítích, několika tištěných periodik, rozhlasu i nevládních organizací. Podle Ivany Smoleňové z PSSI pak „*prokremelská sdělení zesiluje rozsáhlá aktivita na sociálních sítích a organizace veřejných shromáždění. Ruská propagandistická síť je sofistikovaná, využívající k šíření svých zpráv úředníky, novináře, komentátory a internetové ‚tropy‘.*“¹⁵⁰ Cílem této dezinformační kampaně je podle analytičky v prvé řadě snaha o demoralizování společnosti, obrátit veřejné mínění proti západním institucím, proti USA a NATO, a narušení jednoty v rámci Evropské unie. Dalším cílem je snaha vykreslovat politiky a mainstreamová média jako zkorumpované a pracující v zájmu korporací, a tím podkopat jejich důvěryhodnost a autoritu.

„Z takovéto situace potom Rusko vychází jako zachránce a morální hodnota, někdo, kdo přinese do chaosu pořádek.“¹⁵¹

V této souvislosti česká média během roku 2015 ukázala na dva demonstrativní příklady vlivu proruské dezinformační kampaně, které zároveň potvrdily názorovou protichůdnost a rozdílnost politické reprezentace a veřejnosti v České republice. Prvním příkladem byl plánovaný průjezd vojenského konvoje americké armády od 29. 3. do 1. 4. 2015 Českou republikou z cvičení v Pobaltí na základnu v Německu, který měl podle mluvčího americké armády v Evropě Craiga Childse „viditelně demonstrovat americkou pomoc svým spojencům v NATO a ukázat schopnost severoatlantické aliance se pohybovat přes hranice a území spojeneckých států“.¹⁵² Zatímco jedna část společnosti podpořena řadou politických činitelů ČR včele s premiérem Sobotkou vítala konvoj jako projev soudržnosti mezinárodních sil NATO reagující na ruskou agresi na Ukrajině, druhá skupina, podporovaná KSČM, konvoj odsoudila a přirovnala jej k okupaci vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968. Za tento postoj si odpůrci průjezdu amerického konvoje vysloužili ostrou kritiku, a to nejen ze strany politických představitelů, ale i od řady umělců. Například písničkář Jaroslav Hutka označil protestující za „placené špióny a patologické blby, kteří spadli z Marsu“¹⁵³ a podobně se vyjádřil i herec Jiří Lábus: „jsou to lidi, kteří jsou buď zaplaceni, nebo to jsou nepřítelští lidé.“¹⁵⁴

Druhým příkladem byla plánovaná jízda členů ruského motorkářského klubu Noční vlci do Berlína přes řadu evropských států, včetně České republiky mezi 25. 4. a 9. 5. 2015 jako připomenutí 70. výročí vítězství nad nacistickým Německem. Členové skupiny mají ideologicky blízko k ruské pravoslavné církvi a V. Putinovi. Zatímco např. L. Zaorálek či B. Sobotka označili průjezd za „reakci ruské vlády na nedávny průjezd amerického konvoje“,¹⁵⁵ naopak např. J. Vyvadil z občanského sdružení Přátelé Ruska v České republice poslal Otevřený dopis předsedovi vlády, ve kterém jej vyzval, aby „povolil průjezd členů motocyklového klubu Noční vlci, kteří chtějí navštívit památná místa, kde jejich předci prolili za nás krev...“¹⁵⁶

V reakci na jednání a chování těchto stoupenců a podporovatelů Ruské federace, kam patří jak někteří političtí představitelé a členové ČSSD, KSČM či ODS, ale i běžní občané a stoupenci různých organizací a hnutí, se začalo v českých médiích během roku 2015 pro tuto skupinu osob používat označení „pátá kolona“ ruských velmocenských zájmů či „užiteční idioti“ prezidenta Vladimíra Putina. Poslankyně TOP 09 H. Langšádlová pak dokonce v jednom z rozhovorů pro *Zprávy.tiscali.cz* 23. 3. 2015 navrhla, aby „placení ruští agenti v českých médiích byli souzeni za velezradu“.¹⁵⁷

Dále všechna česká média během roku 2015 věnovala velkou pozornost podpoře Ruska ze strany některých českých politických činitelů. Například internetový deník *Echo24.cz* 30. 1. 2015 upozornil, že ministr průmyslu a obchodu Mládek ve chvíli, kdy EU jednala o přitvrzení sankcí proti Rusku kvůli zhoršení situace na východě Ukrajiny, opakovaně navrhoval „posílit česko-ruské ekonomické vztahy“ a usiloval o to, aby „vláda investovala pozornost a finanční podporu českému vývozu do Ruska“.¹⁵⁸ Ministr zároveň navrhl dokument pod názvem *Ekonomická dimenze rusko-ukrajinské krize – hledání východisek*, který např. navrhuje vysílání dalších diplo-

matů do Moskvy, založení nové kanceláře CzechTrade v Kazani nebo „lepší práci s médii a vyzdvihování i pozitivních témat o Rusku“.¹⁵⁹ Za tento postoj a podporu Ruska si pak J. Mládek vysloužil kritiku ze strany opozice. Například europoslanec L. Niedermayer upozornil na to, že v současné situaci mluvit o Rusku jako o perspektivním partnerovi je „dokonce i bez ohledu na morální a politické aspekty související s dnešním Ruskem, na které tento ministr dvakrát vnímavý není, zcela pomýlené“.¹⁶⁰

Ještě větší pozornost všech českých tištěných a internetových médií poutala osoba českého prezidenta Miloše Zemana a jeho výrazně proruská politika. Média si během roku 2015 všimla jak některých prezidentových „kontroverzních“ výroků, jako např. „Rusko se v budoucnu stane členem EU“,¹⁶¹ či „Unie by mohla ještě letos zrušit sankce proti Rusku“¹⁶² nebo „Ať Rusko vstoupí do Východního partnerství“,¹⁶³ tak především jeho setkání s ruským prezidentem Putinem v rámci návštěvy Moskvy u příležitosti 70. výročí konce druhé světové války, která rozdělila českou politickou a občanskou společnost na dva pomyslné tábory. Na podporovatele a odpůrce cesty českého prezidenta do Ruska. Není bez zajímavosti, že zatímco početná část českých politických představitelů z ODS, KDU-ČSL, ANO, TOP 09 a ČSSD se stavěla k moskevské návštěvě prezidenta M. Zemana spíše kriticky, podle průzkumu společnosti SANEP z 4. 5. 2015 nadpoloviční většina domácí populace (53,3 %) souhlasila s prezidentovou účastí na květnových oslavách 70. výročí konce druhé světové války v Moskvě. Průzkum dále upozornil na skutečnost, že přestože se oproti původnímu plánu se M. Zeman nezúčastní v Moskvě vrcholu oslav, tedy vojenské přehlídky na Rudém náměstí, podle názoru 31,7 % respondentů by se český prezident měl zúčastnit i této vojenské přehlídky. Naopak 16,1 % dotázaných se rozhodnutí hlavy státu vojenské přehlídky nezúčastnit kvituje. Názor, že rozhodnutí o neúčasti na vojenské přehlídce je od pana prezidenta projevem české malosti, pak sdílí 7,8 % dotázaných. Ovšem 29,1 % respondentů je toho názoru, že by M. Zeman do Moskvy neměl jezdit vůbec.¹⁶⁴ V neposlední řadě si některá česká média během roku 2015 všimla také mediálního obrazu M. Zemana v zahraničním tisku, který se v názoru na českého prezidenta a jeho politiku podpory Rusku zásadně liší. Zatímco západní média M. Zemana spíše kritizovala za jeho proruskou politiku, kdy např. *The Financial Times* napsal, že „Zeman je protřelý populist a jde na ruku Rusku“,¹⁶⁵ naopak ruská média M. Zemana chválila: „Miloš Zeman je bojovník za pravdu. Je nezávislým politikem a není loutkou Ameriky a [...]. Jeho názory jsou objektivní, nezávislé a pravdivé.“¹⁶⁶

Stejně tak česká média během roku 2015 sledovala otázku sankcí mezi EU/ČR na straně jedné a RF na straně druhé. Přestože omezení sankcí vůči RF přímo souvisí s (ne)plněním dohody z Minsku ze strany Ruska, internetový portál *Novinky.cz* upozornil 15. 1. 2015 na vyjádření ruské tiskové agentury TASS, podle níž sedm z 28 členských států EU (Rakousko, Maďarsko, Itálie, Kypr, Slovensko, Francie a ČR) podporuje zrušení protiruských sankcí. České i slovenské ministerstvo zahraničních věcí ovšem tuto skutečnost popřelo.¹⁶⁷

Dne 30. 5. 2015 pak všechna česká média informovala o uveřejnění seznamu 89 evropských politiků, kterým RF zakázala vstup na své území. Na seznamu byli i čtyři Češi, a to bývalý ministr zahraničí a šéf TOP 09 K. Schwarzenberg, jeho stranický kolega, místopředseda M. Ženíšek, europoslanec J. Štětina a bývalý ministr pro evrop-

ské záležitosti Fischerovy vlády a eurokomisař pro rozšiřování Š. Füle, kteří se shodně vyjádřili, že je pro ně „*zákaz vstupu do Ruska spíše ocenění*“.¹⁶⁸ Premiér B. Sobotka následně označil sankční seznam za odpověď na protiruské sankce EU zavedené kvůli postupu Ruska na Ukrajině a vyzval EU k jednotnému postupu.¹⁶⁹

Již o den dříve, tj. 29. 5. 2015, česká média upozornila na ruský dokument o invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968, který vysílala ruská státní televize Rossija 1 v květnu. Podle tvůrců dokumentu Varšavská smlouva bránila sovětské spojence před „agresivním“ NATO, které se chystalo vtrhnout do ČSSR, a proto sovětská invaze do Československa v srpnu 1968 byla nutná. Dokument, který podle historiků zkresluje historii a naznačuje návrat k propagandistickým metodám Sovětského svazu, odsoudilo jak české, tak i slovenské ministerstvo zahraničních věcí. Například dle europoslance Pavla Teličky (ANO): „*Film hrubým a propagandistickým způsobem zkresluje tehdejší skutečné události a manipuluje s důvody vpádu vojsk do naší země.*“¹⁷⁰ Podobně podle vyjádření slovenského ministerstva zahraničních věcí se dokument „*snaží přepisovat dějiny a falšovat historické pravdy...*“¹⁷¹

Další velké téma, kterému se během roku 2015 věnovala česká média, bylo jednak ze strany BIS odhalení tří ruských špiónů, kteří museli opustit ČR, a následné odvetné opatření ze strany RF vůči dvěma pracovníkům českého velvyslanectví v Moskvě,¹⁷² ale především údajné působení velkého množství, kolem 30 ruských špiónů na území ČR, kteří pracující pod diplomatickým krytím na ruském velvyslanectví.¹⁷³ Například poslanec Ivan Gabal (KDU-ČSL) v této souvislosti vznesl požadavek na snížení velkého počtu, kolem 80 diplomatů působících na ruském velvyslanectví v porovnání s 15 českými diplomaty v Rusku, protože: „*Činnost ruské ambasády je v rozporu s kvalitou a důvěryhodností vzájemných vztahů. Je zřejmé, že se věnují vměšování do našeho vnitřního politického života daleko víc než kvalifikovanému reportování.*“¹⁷⁴ Tento návrh pak následně vyvolal protichůdné reakce mezi politickými stranami.

Česká média se v roce 2015 dále věnovala celé řadě otázek spojených s Ruskem. Například se zaměřila na vraždu ruského opozičního politika Borise Němcova, napadení a oloupení českého diplomata v Moskvě či zadržení české delegace v čele s místopředsedou sněmovny P. Gazdíkem na letišti v Moskvě, kteří letěli do RF uctít památku českých legionářů a odhalit jim památník.

ZÁVĚR

Stejně jako v roce 2014, také v následujícím roce 2015 se česká zahraniční politika ČR ve vztahu k Rusku vyvíjela pod vlivem krize ve vztazích mezi EU a Ruskou federací v důsledku její vojenské angažovanosti na Ukrajině. Pod vlivem těchto skutečností se pak v roce 2015 vytvářel český politický, ale i veřejný a mediální diskurz o RF a souvisejících otázkách, který se vyznačoval silnou *politizací* přecházející v některých aspektech až k *sekuritizaci* a projevoval se v několika rovinách. Zaprvé, v rovině ekonomické v souvislosti s diskusí o dopadech unijních sankcí vůči Rusku a obráceně na českou ekonomiku. Zadruhé, v rovině energetické, kde byl hlavním tématem diskuse především možný vliv přerušení dodávek zemního plynu z Ruska na Ukrajinu na ener-

getickou bezpečnost ČR. Zatřetí, v rovině politické v souvislosti s výraznou podporou Ruska v jednání a vystupování vybraných politických představitelů na úkor bezpečnosti ČR, kdy tato diskuse pak dosahuje míry sekuritizace. Začtvrté, v rovině bezpečnostní, kde v rámci sekuritizačního diskurzu byla hlavní pozornost věnovaná především ruskému působení na Ukrajině a další možné vojenské angažovanosti v Pobaltí ze strany RF, která byla vnímána jako vážná hrozba pro bezpečnost EU a České republiky. V neposlední řadě byla otázka Ruska politizována také v řadě strategických dokumentů, které vláda ČR během roku 2015 vydala.

Tato témata spojená s Ruskem pak v roce 2015, stejně jako o rok dříve (2014), přispěla v rámci politického diskurzu k výrazné názorové *polarizaci*, která se projevovala na několika úrovních. Zaprvé, na úrovni institucionálních aktérů ČR, např. mezi prezidentem M. Zemanem s jeho výrazně proruskou politikou na straně jedné a předsedou vlády B. Sobotkou, který zastával spíše neutrální pozici vůči Rusku na straně druhé. Zároveň mezi MPO v čele s ministrem J. Mládkem, který během roku 2015 prosazoval posílení českého exportu do Ruska, a MZV a jejím ministrem L. Zaorálkem, který se k tomuto kroku stavěl spíše kriticky. Zadruhé na úrovni politických aktérů ČR, a to jak mezi vládními stranami, tj. ČSSD, KDU-ČSL a ANO, kde neexistuje zcela jednotné stanovisko vůči Rusku, tak opozičními stranami, kde na jedné straně se ODS a TOP 09 staví vůči Ruské federaci výrazně kriticky a na straně druhé KSČM podporuje politiku Ruska, ale i uvnitř samotných stran, jako např. ODS. Stejně tak byla v roce 2015 polarizace ve vztahu k Ruské federaci a s ní souvisejícím otázkám patrná i v rámci mediálního a veřejného diskurzu České republiky.

Podobně jako v roce 2014, také v roce 2015 se zahraniční politika ČR vůči Rusku vyvíjela ve dvou rovinách. V první mezinárodní rovině se Česká republika jako člen EU a NATO snažila udržet obraz spolehlivého partnera, a proto vláda ČR v zahraniční politice vůči Ruské federaci přijala *adaptaci na vnější politiku* ve snaze postupovat v souladu se závazky svých partnerů. K *proaktivní zahraniční politice* ČR vůči RF v této rovině příliš nedocházelo, s výjimkou prohlášení a dílčích aktivit prezidenta M. Zemana, za které byl doma kritizován. Ve druhé národní rovině se Česká republika ve své zahraniční politice snažila aktivně hájit a prosazovat své ekonomické zájmy v Rusku. V této rovině pak Česká republika v rámci ekonomické diplomacie přijala *proaktivní zahraniční politiku* ve snaze zachovat obchodní spolupráci s RF a minimalizovat ztráty spojené se sankcemi a hospodářskými problémy v Rusku. Zahraniční politika ČR se tak v roce 2015 pohybovala mezi *reaktivní adaptací na vnější podněty* v rovině mezinárodní a *proaktivní strategií* v rovině národní.

Poznámky

¹ Kuchyňková, Petra (2015): Rusko v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 169.

² MZV ČR: *Prohlášení MZV k obnovení bojů na jihovýchodní Ukrajině*, 25. 1. 2015. On-line: goo.gl/EWfZOE.

- ³ Zrušení sankcí proti Rusku není na pořadu dne, tvrdí Zaorálek. Novinky.cz, 19. 1. 2015. On-line: [goo.gl/v6q4mN](https://www.google.com/search?q=Zrušení+sankcí+proti+Rusku+není+na+pořadu+dne,+tvrdí+Zaorálek&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ⁴ Zaorálek: Rusko se stalo strategickým sousedem. Euroskop.cz, 20. 1. 2015. On-line: [goo.gl/zhJUDH](https://www.google.com/search?q=Zaorálek:+Rusko+se+stalo+strategickým+sousedem&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ⁵ MZV ČR: Ministr Zaorálek pro Týden: Válku s Ruskem nechceme, 5. 1. 2015. On-line: [goo.gl/Tma2R7](https://www.google.com/search?q=MZV+ČR:+Ministr+Zaorálek+pro+Týden:+Válku+s+Ruskem+nechceme&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ⁶ Minská dohoda je jediná cesta, shodl se prezident se Sobotkou a Zaorálkem. IHNED.cz, 17. 2. 2015. On-line: [goo.gl/W8HQx9](https://www.google.com/search?q=Minská+dohoda+je+jediná+cesta,+shodl+se+prezident+se+Sobotkou+a+Zaorálkem&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ⁷ Zeman: Rusko je už nyní převážně demokracií. Sputnik.cz, 12. 5. 2015. On-line: [sptnknw.ws/keV](https://www.google.com/search?q=Zeman:+Rusko+je+už+nyní+převážně+demokracií&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ⁸ Zeman pro TASS: Rusko do 20 let splyne s Unii. ČT 24, 4. 5. 2015. On-line: [goo.gl/6x0Rv1](https://www.google.com/search?q=Zeman+pro+TASS:+Rusko+do+20+let+splyne+s+Unii&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ⁹ Rusko už dohodu jednou porušilo, varuje ministr Zaorálek. iDNES.cz, 12. 2. 2015. On-line: [goo.gl/9eDUFQ](https://www.google.com/search?q=Rusko+už+dohodu+jednou+porušilo,+varuje+ministr+Zaorálek&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ¹⁰ MZV ČR: Prohlášení ústavních činitelů ke koordinaci zahraniční politiky, 17. 2. 2015. On-line: [goo.gl/D1gQcr](https://www.google.com/search?q=MZV+ČR:+Prohlášení+ústavních+činitelů+ke+koordinaci+zahraniční+politiky&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ¹¹ Zaorálek: Rusko mírovou misí OSN na Ukrajině nikdy nepodpoří. ČT 24, 19. 2. 2015. On-line: [goo.gl/pKKj0x](https://www.google.com/search?q=Zaorálek:+Rusko+mírovou+misí+OSN+na+Ukrajíně+nikdy+nepodpoří&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ¹² Schwarzenberg: Jsem pro dodání zbraní Ukrajině. Aktuálně.cz, 7. 3. 2015. On-line: [goo.gl/qfFhvB](https://www.google.com/search?q=Schwarzenberg:+Jsem+pro+dodání+zbraní+Ukrajíně&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ¹³ Zaorálek: Je vůbec šance vyšetřit vraždu Němcova? TÝDEN.cz, 28. 2. 2015. On-line: [goo.gl/TXTDI7](https://www.google.com/search?q=Zaorálek:+Je+vůbec+šance+vyšetřit+vraždu+Němcova?&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ¹⁴ Šafaříková, Kateřina: Zakládejme Rusko Zítřa, ne Rusko Dnes. Lidové noviny, 20. 2. 2015 s. 4.
- ¹⁵ V Česku by se měly školit opozice z totalitních zemí. Nápad z USA se prý líbí i Zaorálkovi. Parlamentnilisty.cz, 8. 2. 2015. On-line: [goo.gl/yL87cW](https://www.google.com/search?q=V+Česku+by+se+měly+školit+opozice+z+totalitních+zemí.+Nápad+z+USA+se+prý+líbí+i+Zaorálkovi&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ¹⁶ Sobotka u Američanů: Jsme ohroženi islamisty i Putinem. Echo24.cz, 31. 3. 2015. On-line: [goo.gl/hFPfHT](https://www.google.com/search?q=Sobotka+u+Američanů:+Jsme+ohroženi+islamisty+i+Putinem&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ¹⁷ Štěch a Sobotka: Mezi obsazením Krymu a okupací Československa je paralela. E15.cz, 21. 8. 2015. On-line: [goo.gl/CHyw09](https://www.google.com/search?q=Štěch+a+Sobotka:+Mezi+obsazením+Krymu+a+okupací+Československa+je+paralela&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ¹⁸ Sobotka a Babiš se v Bakalových novinách zamysleli nad tím, zda se máme bát Ruska. Parlamentnilisty.cz, 2. 4. 2015. On-line: [goo.gl/EuV8rS](https://www.google.com/search?q=Sobotka+a+Babiš+se+v+Bakalových+novinách+zamysleli+nad+tím,+zda+se+máme+bát+Ruska&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ¹⁹ Leinert, Ondřej–Bartoniček, Radek: Sobotka: Koordinace s Hradem zatím úplně nefunguje. MF DNES, 10. 4. 2015, s. 3.
- ²⁰ Sobotka: Motorkáře k nám Rusko posílá kvůli Američanům. MF DNES, 1. 4. 2015, s. 4.
- ²¹ Dechové zkoušky i jízda v řadě. Policie průjezd Nočním vlkům nepříjemní. Lidovky.cz, 24. 4. 2015. On-line: [goo.gl/Jqy9bT](https://www.google.com/search?q=Dechové+zkoušky+i+jízda+v+řadě.+Policie+průjezd+Nočním+vlkům+nepříjemní&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ²² Rusko do Donbasu posílá zbraně a vojáky, tvrdí Zaorálek. Aktuálně.cz, 16. 5. 2015. On-line: [goo.gl/QCsZzM](https://www.google.com/search?q=Rusko+do+Donbasu+posílá+zbraně+a+vojáky,+tvrdí+Zaorálek&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ²³ Vysvětlete seznam i film o srpnu 68, pozval si Zaorálek ruského diplomata. iDNES.cz, 1. 6. 2015. On-line: [goo.gl/ct158Q](https://www.google.com/search?q=Vysvětlete+seznam+i+film+o+srpnu+68,+pozval+si+Zaorálek+ruského+diplomata&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ²⁴ Palata, Luboš: Slavkovský trojúhelník se může stát Spolkem přátel Ruska. Mladá fronta DNES, 31. 1. 2015, s. 9.
- ²⁵ Валовой внутренний продукт, Федеральная служба государственной статистики. On-line: www.gks.ru/free_doc/new_site/vvp/vvp-god/tab3.htm.
- ²⁶ Volkova, Olga: Санкционное падение. РБК Газета 080 (2336) (1205), 11. 5. 2015. On-line: [goo.gl/hokFss](https://www.google.com/search?q=Volkova,+Olga:+Санкционное+падение&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ²⁷ MPO ČR: Hlavní tendence průmyslu a zahraničního obchodu v roce 2015 a úvahy o dalším vývoji, 2016.
- ²⁸ MPO ČR: Zpráva o plnění Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020: Exekutivní shrnutí za rok 2015, 2016.
- ²⁹ Český export do Ruska se dál propadá. Firmy letos přišly o 22 miliard. iDNES.cz, 14. 9. 2015. On-line: [goo.gl/uBIwd1](https://www.google.com/search?q=Český+export+do+Ruska+se+dál+propadá.+Firmy+letos+přišly+o+22+miliard&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ³⁰ Svaz průmyslu a dopravy ČR: Průzkum mezi firmami k dopadům sankcí EU vůči Rusku. On-line: [goo.gl/fkyyXB](https://www.google.com/search?q=Svaz+průmyslu+a+dopravy+ČR:+Průzkum+mezi+firmami+k+dopadům+sankcí+EU+vůči+Rusku&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).

- ³¹ Anketa SP ČR: Exportéři by přivítali zrušení sankcí na Rusko. BusinessInfo.cz, 11. 4. 2016. On-line: [goo.gl/JIf1Hv](https://www.google.com/search?q=Anketa+SP+ČR:+Exportéři+by+přivítali+zrušení+sankcí+na+Rusko&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ³² MPO ČR: Zpráva o plnění Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020: Exekutivní shrnutí za rok 2015, 2016.
- ³³ Regionální aktivity CzechTrade v Rusku jako reakce na aktuální situaci (2015). BusinessInfo.cz, 3. 6. 2015. On-line: [goo.gl/D2XL4m](https://www.google.com/search?q=Regionální+aktivity+CzechTrade+v+Rusku+jako+reakce+na+aktuální+situaci+(2015)&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ³⁴ Zaznělo na Business dni Ruské federace v Brně. Komora SNS, 24. 10. 2015. On-line: [goo.gl/r16wuw](https://www.google.com/search?q=Zaznělo+na+Business+dni+Ruské+federace+v+Brně&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ³⁵ Český export do Ruska se dál propadá. Firmy letos přišly o 22 miliard. iDNES.cz, 14. 9. 2015. On-line: [goo.gl/ffOP](https://www.google.com/search?q=Český+export+do+Ruska+se+dál+propadá.+Firmy+letos+přišly+o+22+miliard&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1); MTE KOVOSVIT MAS: Компанияю. On-line: [goo.gl/Q0kfRz](https://www.google.com/search?q=MTE+KOVOSVIT+MAS:+Компанияю&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ³⁶ Český byznys chce v Rusku pokračovat. Komora SNS, 24. 10. 2015. On-line: [goo.gl/AVNOq4](https://www.google.com/search?q=Český+byznys+chce+v+Rusku+pokračovat&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ³⁷ Tamtéž.
- ³⁸ Trejbal, Václav: Unaveni rublem: velké očekávání českých firem na východě vystřídala kocovina. Hospodářské noviny, 1. 4. 2015, s. 7.
- ³⁹ Český byznys chce v Rusku pokračovat, op. cit.
- ⁴⁰ Obchod s Ruskem drhne, nejen kvůli sankcím. Komora SNS, 24. 9. 2015. On-line: [goo.gl/cctnWt](https://www.google.com/search?q=Obchod+s+Ruskem+drhne,+nejen+kvůli+sankcím&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ⁴¹ Trejbal, Václav: Unaveni rublem: velké očekávání českých firem na východě vystřídala kocovina, op. cit.
- ⁴² Českou banku odradily ruské finanční machinace. Elektrárna na Sibiři nebude. iDNES.cz, 31. 8. 2015. On-line: [goo.gl/G0f9qw](https://www.google.com/search?q=Českou+banku+odradily+ruské+finanční+machinace.+Elektrárna+na+Sibiři+nebude&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ⁴³ Lukáč, Petr: Pojišťovna EGAP loni prodělala 5,45 miliardy korun. Může za to hlavně Rusko a Ukrajina. IHNED.cz, 28. 4. 2016. On-line: [goo.gl/moSyX3](https://www.google.com/search?q=Lukáč,+Petr:+Pojišťovna+EGAP+loni+prodělala+5,45+miliardy+korun.+Může+za+to+hlavně+Rusko+a+Ukrajina&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ⁴⁴ RČSKO: Katalog 2015, 2015, s. 77.
- ⁴⁵ Svaz průmyslu a dopravy ČR: Průzkum SP ČR: Český export a Rusko, 1. 2. 2015. On-line: [goo.gl/THbRCl](https://www.google.com/search?q=Svaz+průmyslu+a+dopravy+ČR:+Průzkum+SP+ČR:+Český+export+a+Rusko&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ⁴⁶ MPO ČR: Hlavní tendence průmyslu a zahraničního obchodu v roce 2015 a úvahy o dalším vývoji, op. cit., s. 9.
- ⁴⁷ MZe ČR: Ruské sankce. On-line: [goo.gl/FNTbwY](https://www.google.com/search?q=MZe+ČR:+Ruské+sankce&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ⁴⁸ ČSA výrazně zredukovaly provoz linek na klíčovém trhu v Rusku. Planes.cz, 4. 2. 2015. On-line: [www.planes.cz/cs/article/9612](https://www.google.com/search?q=ČSA+výrazně+zredukovaly+provoz+linek+na+klíčovém+trhu+v+Rusku&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ⁴⁹ ČSÚ: Počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních podle zemí v ČR.
- ⁵⁰ MO ČR: Bezpečnostní strategie České republiky, 4. 2. 2015. On-line: [www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf](https://www.google.com/search?q=MO+ČR:+Bezpečnostní+strategie+České+republiky&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1), s. 7.
- ⁵¹ Tamtéž, s. 8.
- ⁵² Tamtéž.
- ⁵³ Tamtéž.
- ⁵⁴ Tamtéž.
- ⁵⁵ Tamtéž.
- ⁵⁶ Tamtéž.
- ⁵⁷ Tamtéž, s. 9.
- ⁵⁸ Tamtéž.
- ⁵⁹ Tamtéž, s. 11.
- ⁶⁰ Tamtéž, s. 13.
- ⁶¹ MO ČR: Koncepce výstavby Armády České republiky 2025, 21. 12. 2015. On-line: [www.mocr.army.cz/ministr-a-ministerstvo/odkazy/odkazy-46088](https://www.google.com/search?q=MO+ČR:+Koncepce+výstavby+Armády+České+republiky+2025&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ⁶² Tamtéž, s. 6.
- ⁶³ MO ČR: Dlouhodobý výhled pro obranu 2030, 15. 6. 2015. On-line: [www.mocr.army.cz/ministr-a-ministerstvo/odkazy/odkazy-46088](https://www.google.com/search?q=MO+ČR:+Dlouhodobý+výhled+pro+obranu+2030&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1), s. 6.
- ⁶⁴ Tamtéž, s. 6.
- ⁶⁵ Tamtéž, s. 7.
- ⁶⁶ MZV ČR: Koncepce zahraniční politiky ČR, 13. 7. 2015. On-line: [www.mzv.cz/jnp/cz/zahrancni_vztahy/analzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html](https://www.google.com/search?q=MZV+ČR:+Koncepce+zahraniční+politiky+ČR&rlz=C7129C103445197:1421782400:688929572&oeq=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1&as_sitemap=1).
- ⁶⁷ Tamtéž, s. 1.

- ⁶⁸ Tamtéž.
- ⁶⁹ Tamtéž.
- ⁷⁰ Tamtéž.
- ⁷¹ Tamtéž, s. 15.
- ⁷² Šafaříková, Kateřina: *Koncepce zahraniční politiky: návrat lidských práv a Drulákova prohra*. Lidové noviny, 31. 3. 2015. On-line: [goo.gl/5a8gkL](https://www.google.com/search?q=goo.gl/5a8gkL).
- ⁷³ MO ČR: *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030*, op. cit.
- ⁷⁴ Kuchyňková, Petra (2016): *Rusko v české zahraniční politice*, op. cit., s. 169.
- ⁷⁵ *Hovory z Lán*. Zemanmilos.cz, 22. 6. 2014. On-line: www.zemanmilos.cz/cz/clanky/hovory-z-lan-312783.htm.
- ⁷⁶ *Romancov: Zeman škodí Česku i Unii, Rusku se nedá věřit*. ČT 24, 13. 5. 2015. On-line: [goo.gl/FWhwMt](https://www.google.com/search?q=goo.gl/FWhwMt).
- ⁷⁷ *Slova o Putinově zadku a pak schválení smlouvy, na niž čekala Ukrajina*. iDNES.cz, 17. 9. 2015. On-line: [goo.gl/NZlgFw](https://www.google.com/search?q=goo.gl/NZlgFw).
- ⁷⁸ *Sněmovna schválila asociaci dohodu mezi EU a Ukrajinou. Padala ostrá slova*. Lidovky.cz, 18. 9. 2015. On-line: [goo.gl/XXPhhh](https://www.google.com/search?q=goo.gl/XXPhhh).
- ⁷⁹ KDU-ČSL: *Ukrajina musí být svobodná, mírová a jednotná*. Tisková zpráva, 10. 3. 2015. On-line: www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/ukrajina-musi-byt-svobodna,-mirova-a-jednotna.
- ⁸⁰ KDU-ČSL: *KDU-ČSL bojkotuje cesty do Ruska*. Tiskové prohlášení, 9. 6. 2015. On-line: www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/kdu-csl-bojkotuje-cesty-do-ruska.
- ⁸¹ KDU-ČSL: *Ondřej Benešik: Máme-li konflikt na východě Ukrajiny řešit, musíme nazývat věci pravým jménem*. Tisková zpráva, 23. 2. 2015. On-line: www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/ondrej-benesik-mame-li-konflikt-na-vychode-ukrajin.
- ⁸² Bělobrádek, Pavel: *Nebojme se Ruska, bojme se naší slabosti*. Hospodářské noviny, 3. 4. 2015. On-line: www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/nebojme-se-ruska,-bojme-se-nasi-slabosti.
- ⁸³ Kalousek: *Babiš neumí vysvětlit původ svých peněz*. Svobodné fórum, 26. 2. 2015. On-line: [goo.gl/Tazmqa](https://www.google.com/search?q=goo.gl/Tazmqa).
- ⁸⁴ Kopecký, Josef: *Babiš: Uprchlíci jsou největší ohrožení Evropy, větší než konflikt s Ruskem*. iDNES.cz, 1. 7. 2015. On-line: [goo.gl/MwXjxw](https://www.google.com/search?q=goo.gl/MwXjxw).
- ⁸⁵ Kubík, Jiří: *Ministr Stropnický: Budeme-li slabí a nerozhodní, pak se Ruska bojme*. Hospodářské noviny, 30. 3. 2015, s. 3.
- ⁸⁶ *Stropnický: Ukrajinu můžeme podpořit třeba ve vojenské odbornosti*. E15.cz, 26. 2. 2015. On-line: [goo.gl/OdZw32](https://www.google.com/search?q=goo.gl/OdZw32).
- ⁸⁷ *Generál Pavel na ČT: Rusku se nedá věřit, neštítí se ničeho...* Parlamentnilisty.cz, 9. 3. 2015. On-line: [goo.gl/Fj2bGK](https://www.google.com/search?q=goo.gl/Fj2bGK).
- ⁸⁸ *Zeman pro TASS: Rusko do 20 let splyne s Unii*. ČT24, 4. 5. 2015. On-line: [goo.gl/hu7B6K](https://www.google.com/search?q=goo.gl/hu7B6K).
- ⁸⁹ *Zeman chce po schůzce s Putinem konec sankcí pro Rusko, válka prý skončila*. Svobodné fórum, 10. 5. 2015. On-line: [goo.gl/AI1694](https://www.google.com/search?q=goo.gl/AI1694).
- ⁹⁰ *Lidovci: Zeman by měl zvážit účast na přehlídce v Moskvě*. Aktuálně.cz, 20. 3. 2015. On-line: [goo.gl/AYHBLI](https://www.google.com/search?q=goo.gl/AYHBLI).
- ⁹¹ Leinert, Ondřej: *Zeman si ruskou přehlídku neobhájil. Nakonec se jí vyhne*. MF DNES, 12. 4. 2015, s. 2.
- ⁹² *Přestřelka se Schapirem dělá Zemanovi čest, reagovalo ruské ministerstvo*. iDNES.cz, 6. 4. 2015. On-line: zpravy.idnes.cz/zahranicni-media-o-prestrelce-zeman-schapiro-fn1-/zahranicni.aspx?c=A150406_070517_zahranicni_cen; Hrad couvá ze sporu s USA. Zákaz vstupu pro velvyslance se prý týkal jen jedné schůzky. Lidovky.cz, 7. 4. 2015. On-line: [goo.gl/gpgllX](https://www.google.com/search?q=goo.gl/gpgllX).
- ⁹³ „*Neuvěřitelný Zeman škodí*.“ *Schwarzenberg si stěžuje Sobotkovi*. Echo24.cz, 24. 5. 2015. On-line: echo24.cz/a/wxRqZ/neuveritelný-zeman-skodi-schwarzenberg-si-stezuje-sobotkovi; *Nachtmann, Filip: „Neuvěřitelný Zeman škodí.“ Schwarzenberg si stěžuje Sobotkovi*. Echo24.cz, 12. 5. 2015. On-line: [goo.gl/g8MAOY](https://www.google.com/search?q=goo.gl/g8MAOY).
- ⁹⁴ Břešťan, Robert: *Sobotka: Zemanova cesta do Moskvy je snahou udržet aspoň nějaké vztahy*. Hlídací pes.org, 16. 4. 2015. On-line: [goo.gl/ncS7A6](https://www.google.com/search?q=goo.gl/ncS7A6).

- ⁹⁵ *Karel Schwarzenberg: Řveme, jako by nám uprchlíci řezali krky*. E15.cz, 14. 9. 2015. On-line: [goo.gl/dOiE5Z](https://www.google.com/search?q=goo.gl/dOiE5Z).
- ⁹⁶ *Zeman: Islámský stát je větší hrozbou než Rusko*. E15.cz, 4. 5. 2015. On-line: [goo.gl/OcF8qB](https://www.google.com/search?q=goo.gl/OcF8qB).
- ⁹⁷ Šafr, Pavel–Jandourek, Jan: *SCHWARZENBERG: S čím kdo zachází... Národ zvolil Zemana*. Svobodné fórum, 18. 5. 2015. On-line: [goo.gl/lgyFA7](https://www.google.com/search?q=goo.gl/lgyFA7).
- ⁹⁸ *Zeman pro TASS: Rusko do 20 let splyne s Unii*. ČT 24, 4. 5. 2015. On-line: [goo.gl/9rKfio](https://www.google.com/search?q=goo.gl/9rKfio).
- ⁹⁹ *Zeman: Rusko je už nyní převážně demokracií*, op. cit.
- ¹⁰⁰ *Votápek, Vladimír: KOMENTÁŘ: Nevhodné Zemanovo rozhodnutí navštívit Rusko*. iDNES.cz, 6. 5. 2015: [goo.gl/HTK4Rz](https://www.google.com/search?q=goo.gl/HTK4Rz).
- ¹⁰¹ *Jansová, Lenka: Zrušení sankcí EU vůči Rusku do konce roku nelze očekávat, míni Sobotka*. Český rozhlas, 11. 5. 2015. On-line: [goo.gl/N61O2X](https://www.google.com/search?q=goo.gl/N61O2X).
- ¹⁰² *Na Hradě se objevil Jakunin. Putinův muž, na nějž USA uvalily sankce*. iDNES.cz, 26. 1. 2015. On-line: [goo.gl/5YwrBX](https://www.google.com/search?q=goo.gl/5YwrBX).
- ¹⁰³ *Zahradil (ODS): Rozmístění balistických raket v kaliningradské oblasti nemůže zůstat bez reakce*. Parlamentnilisty.cz, 18. 3. 2015. On-line: [goo.gl/peyCcJ](https://www.google.com/search?q=goo.gl/peyCcJ).
- ¹⁰⁴ *Evropská unie by měla prodloužit sankce proti Rusku, požadují europoslanci*. Zpravy.rozhlas.cz, 15. 1. 2015. On-line: www.rozhlas.cz/_zprava/1444051.
- ¹⁰⁵ *Němcová (ODS): Vláda musí reagovat na výhrůžky Ruska proti Dánsku*. Parlamentnilisty.cz, 22. 3. 2015. On-line: [goo.gl/La4YWU](https://www.google.com/search?q=goo.gl/La4YWU).
- ¹⁰⁶ *Němcová: Zeman oslabuje naši pozici v Evropě i NATO*. TÝDEN.cz, 22. 3. 2015. On-line: [goo.gl/XucO7X](https://www.google.com/search?q=goo.gl/XucO7X).
- ¹⁰⁷ *Jedná prezident Zeman více v zájmu Ruska než Česka?* TÝDEN, 23. 3. 2015, s. 27.
- ¹⁰⁸ Tamtéž, s. 27.
- ¹⁰⁹ *Předseda ODS: Západ nás neohrožuje, Rusko ano*. TÝDEN.cz, 21. 1. 2015. On-line: [goo.gl/erJ8US](https://www.google.com/search?q=goo.gl/erJ8US).
- ¹¹⁰ *Předseda ODS Petr Fiala: Mír v Evropě zajišťuje spojenectví s USA*. Parlamentnilisty.cz, 29. 1. 2015. On-line: [goo.gl/4jSZtZ](https://www.google.com/search?q=goo.gl/4jSZtZ).
- ¹¹¹ *ODS viní vládu po roce vládnutí ze tří základních selhání*. Denik.cz, 28. 1. 2015. On-line: [goo.gl/20FdrQ](https://www.google.com/search?q=goo.gl/20FdrQ).
- ¹¹² *Tomáš Jirsa (ODS): Co Rusku neprodá EU, dodá Čína. Krym je jí ukradený*. Denik.cz, 16. 7. 2015. On-line: [goo.gl/uElzp3](https://www.google.com/search?q=goo.gl/uElzp3).
- ¹¹³ Tamtéž.
- ¹¹⁴ *Exposlanec ODS: Putin vrátil Rusům hrdost. Pokusů oslabit Rusko se děsím. Teprve z takového Ruska půjde hrůza! A tyto úchylnosti a odpudivost...* Euportal.cz, 23. 6. 2015. On-line: [goo.gl/sYH7ED](https://www.google.com/search?q=goo.gl/sYH7ED).
- ¹¹⁵ *Schwarzenberg (TOP 09): Strach je nejhorší rádce*. Parlamentnilisty.cz, 4. 4. 2015. On-line: [goo.gl/HsXS9](https://www.google.com/search?q=goo.gl/HsXS9).
- ¹¹⁶ *Schwarzenberg je pro zbraně Ukrajině. Povstalci je mají z Ruska, říká*. iDNES.cz, 11. 2. 2015. On-line: [goo.gl/OjTIXq](https://www.google.com/search?q=goo.gl/OjTIXq).
- ¹¹⁷ *TOP 09: Zahraniční politika ČR je zmatek, u Ukrajiny selhala*. Aktuálně.cz, 12. 3. 2015. On-line: [goo.gl/SV4XJ3](https://www.google.com/search?q=goo.gl/SV4XJ3).
- ¹¹⁸ *Schwarzenberg: Zeman je ješitný*. Parlamentnilisty.cz, 7. 1. 2015. On-line: [goo.gl/B5hA3p](https://www.google.com/search?q=goo.gl/B5hA3p).
- ¹¹⁹ *Schwarzenberg (TOP 09): Cestou na vojenskou přehlídku prezident uctívá pouze Rusko*. Parlamentnilisty.cz, 7. 4. 2015. On-line: [goo.gl/8zl0uC](https://www.google.com/search?q=goo.gl/8zl0uC).
- ¹²⁰ *Ženíšek (TOP 09): Cesta prezidenta do Moskvy je ostudou*. Parlamentnilisty.cz, 22. 3. 2015. On-line: [goo.gl/FaWSsA](https://www.google.com/search?q=goo.gl/FaWSsA).
- ¹²¹ *Placené ruské agenty v médiích bych soudila za velezradu, říká Langšádlová z TOP 09*. Zpravy.tiscali.cz, 23. 3. 2015. On-line: [goo.gl/xFikK0](https://www.google.com/search?q=goo.gl/xFikK0).
- ¹²² *Zeman se v Moskvě hrbil před diktátorem, míni Kalousek*. iDNES.cz, 10. 5. 2015. On-line: [goo.gl/85cBjn](https://www.google.com/search?q=goo.gl/85cBjn).
- ¹²³ *Kalousek (TOP 09): Největším rizikem pro nás je rozpínavost Ruska!* Parlamentnilisty.cz, 12. 2. 2015. On-line: [goo.gl/JQN34Z](https://www.google.com/search?q=goo.gl/JQN34Z).

- ¹²⁴ Kalousek: *Stojíme-li za Ukrajinou, jednejme o dodávkách zbraní*. Novinky.cz, 17. 2. 2015. On-line: goo.gl/JeUkkZ.
- ¹²⁵ Luděk Niedermayer: *Absolutně nepřichází v úvahu řeč o zmírňování sankcí proti Rusku*. Parlamentnilisty.cz, 15. 2. 2015. On-line: goo.gl/JPjPSF.
- ¹²⁶ *Sankce fungují, Rusko je na kolenou, jásal v ČT expert TOP 09*. Parlamentnilisty.cz, 5. 2. 2015. On-line: goo.gl/rzbIFM.
- ¹²⁷ Štětina (TOP 09): *Zatímco EU uplatňuje „měkkou sílu“, lidé na Ukrajině umírají*. Parlamentnilisty.cz, 11. 6. 2015. On-line: goo.gl/luRJMC.
- ¹²⁸ *Ruské umělce tu nechceme. Měli bychom občanům Ruska jasně říct, že nejsou zváni, sdělil politik TOP 09*. Parlamentnilisty.cz, 19. 2. 2015. On-line: goo.gl/hsWe5W.
- ¹²⁹ *Zeman se v Moskvě hrbil před diktátorem, miní Kalousek*, op. cit.
- ¹³⁰ *Zemanova návštěva v Moskvě. Kam míří česká zahraniční politika*. ČT24, 18. 3. 2015. On-line: www.vystreil.cz/zemanova-navsteva-v-moskve-kam-miri-ceska-zahranicni-politika-c2791.
- ¹³¹ Tamtéž.
- ¹³² *KSČM striktně odmítá obchodní válku s Ruskou federací*. Haló noviny, 14. 9. 2015, s. 5.
- ¹³³ Tamtéž.
- ¹³⁴ Tamtéž.
- ¹³⁵ *EU prodlouží sankce proti Rusku*. Lidové noviny, 30. 1. 2015, s. 6.
- ¹³⁶ Tamtéž.
- ¹³⁷ *Ransdorf (KSČM): Moje návštěva Krymu vzbudila u některých rozhořčení i nevoli*. Parlamentnilisty.cz, 22. 6. 2015. On-line: goo.gl/CrTvuw.
- ¹³⁸ *Dohodu s Kyjevem zablokuje KSČM*. Lidové noviny, 18. 6. 2015, s. 2.
- ¹³⁹ Tamtéž.
- ¹⁴⁰ Tamtéž.
- ¹⁴¹ Tamtéž.
- ¹⁴² Tamtéž.
- ¹⁴³ *Cyalin (KSČM): Západní Evropa a USA potřebují Rusko v boji proti světovému terorismu*. Parlamentnilisty.cz, 12. 1. 2015. On-line: goo.gl/dF1a2k.
- ¹⁴⁴ Okamura, Tomio, *Facebook.com*, 9. 5. 2015. On-line: [cs-cz.facebook.com/tomio.cz/photos/a.185333081477515.45875.179497582061065/992361420774673](https://www.facebook.com/tomio.cz/photos/a.185333081477515.45875.179497582061065/992361420774673).
- ¹⁴⁵ *Paroubek: Ostudný požadavek poslankyně Němcové z ODS*. Parlamentnilisty.cz, 18. 3. 2015. On-line: goo.gl/raDEL4.
- ¹⁴⁶ Jiří Vývadil: *Jen ať ANO dál oslabí TOP 09, ODS či KDU-ČSL*. Parlamentnilisty.cz, 28. 2. 2015. On-line: goo.gl/b9Gqzj.
- ¹⁴⁷ *Dvě třetiny Čechů si myslí, že Rusko vojensky podporuje boje na Donbasu*. ČT24.cz, 1. 3. 2015. On-line: goo.gl/JsiUng.
- ¹⁴⁸ Tamtéž.
- ¹⁴⁹ Tamtéž.
- ¹⁵¹ *Ruské dezinformace zaplavují Česko a zamlžují pravdu, tvrdí analytička*. iDNES.cz, 20. 6. 2015. On-line: goo.gl/ugsHJK.
- ¹⁵¹ Tamtéž.
- ¹⁵² *Průjezd amerického konvoje přes ČR – Dragoon Ride*. Armyweb.cz, 22. 3. 2015. On-line: www.armyweb.cz/clanek/prujezd-americkeho-konvoje-pres-cr-dragoon-ride.
- ¹⁵³ *Rusové jsou větší hajzlové, než Američani. Rázná slova českých umělců k Rusku, americkému konvoji a jeho odpůrcům*. Parlamentnilisty.cz, 31. 3. 2015. On-line: www.parlamentnilisty.cz/zpravy/kauzy/Rusove-jsou-vetsi-hajzlove-nez-Americani-Razna-slova-ceskych-umelcu-k-Rusku-americkemu-konvoji-i-jeho-odpurcum-368743.
- ¹⁵⁴ Tamtéž.
- ¹⁵⁵ *Sobotka: Motorkáře k nám Rusko posílá kvůli Američanům*. MF DNES, 21. 4. 2015, s. 4.
- ¹⁵⁶ Jiří Vývadil: *Přátelé Ruska píší Otevřený dopis premiéru Sobotkovi*. Parlamentnilisty.cz, 17. 4. 2015. On-line: goo.gl/VOsrHT.
- ¹⁵⁷ *Placené ruské agenty v médiích bych soudila za velezradu, říká Langšádlová z TOP 09*, op. cit.

- ¹⁵⁸ *Posílit export do Ruska? Pomýlenost, říká opozice*. Echo24.cz, 30. 1. 2015. On-line: echo24.cz/a/wYg33/posilit-export-do-ruska-pomyleneost-rika-opozice.
- ¹⁵⁹ *Mládek s proruskou koncepcí neuspěl*. Lidové noviny, 18. 3. 2015, s. 2.
- ¹⁶⁰ *Posílit export do Ruska? Pomýlenost, říká opozice*, op. cit.
- ¹⁶¹ *Zeman pro TASS: Rusko do 20 let splyne s Unii*. ČT24, 4. 5. 2015. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1525598-zeman-pro-tass-rusko-do-20-let-splyne-s-unii.
- ¹⁶² *Unie by mohla ještě letos zrušit sankce proti Rusku, řekl Zeman v Moskvě*. iDNES.cz, 10. 5. 2015. On-line: goo.gl/vxdtqF.
- ¹⁶³ *Zeman perli: Ať Rusko vstoupí do Východního partnerství*. Echo24.cz, 22. 5. 2015. On-line: echo24.cz/a/weru6/zeman-perli-at-rusko-vstoupi-do-vychodniho-partnerstvi.
- ¹⁶⁴ *SANEP: S cestou prezidenta Miloše Zemana do Moskvy souhlasí většina Čechů, stejně tak má většinovou podporu Slováků s cestou do Moskvy premiér Robert Fico*. ČTK Protext, 4. 5. 2015. On-line: www.protext.cz/zprava.php?id=23020.
- ¹⁶⁵ *The Financial Times: Zeman je protřelý populist a jde na ruku Rusku*. iDNES.cz, 9. 2. 2015. On-line: goo.gl/g9UWmR.
- ¹⁶⁶ *Analyza: Mediální obraz Miloše Zemana v ruských médiích*. Neolivni.cz, 6. 10. 2015. On-line: neolivni.cz/analyza-medialni-obraz-milose-zemana-v-ruskych-mediich/.
- ¹⁶⁷ *Zrušení sankcí podporuje podle Moskvy sedm zemí EU včetně ČR, Praha to popírá*. Novinky.cz, 15. 1. 2015. On-line: goo.gl/XUAJJ4.
- ¹⁶⁸ *Nesmím do Ruska? To je čest, reaguje Schwarzenberg na zákaz*. Echo24.cz, 30. 5. 2015. On-line: echo24.cz/a/wuS3C/nesmim-do-ruska-to-je-cest-reaguje-schwarzenberg-na-zakaz.
- ¹⁶⁹ *Rusko zakázalo vstup i čtyřem Čechům. Jeho hranice nesmí překročit Schwarzenberg či Füle*. Novinky.cz, 30. 5. 2015. On-line: goo.gl/iUkOlt.
- ¹⁷⁰ *Rozhořčený ministr Zaorálek si pozval velyslance Ruska. Kvůli seznamu a filmu*. TÝDEN.cz, 1. 6. 2015. On-line: goo.gl/hvog1N.
- ¹⁷¹ Tamtéž.
- ¹⁷² *BIS odhalila v Praze tři ruské špióny, museli opustit Česko. Naštvaný Kreml se hned mstil...* Ahaonline.cz, 12. 3. 2015. On-line: goo.gl/fCikTc.
- ¹⁷³ *Česká republika, ráj pro špióny*. Blisty.cz, 13. 3. 2015. On-line: blisty.cz/art/76791.html.
- ¹⁷⁴ *Je to trol. Má pravdu, Rusko příliš ovlivňuje naši politiku. Ivan Gabal z KDU-ČSL navrhl postup proti ruské ambasádě. My jsme pro něj zkoumali terén*. Parlamentnilisty.cz, 9. 2. 2015. On-line: goo.gl/NUOq1S.